

הישיבה השלוש-מאות-ועשר של הכנסת השמינית

יום שני, ל' סיון תשל"ו (28 יוני 1976)
ירושלים, הכנסת, שעה 16:04

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

לדיון מוקדם: א) חוק לתיקון פקודת העיריות (מס' 14), תשל"ו—1976 — מטעם חברי-הכנסת חיים קורפן; ב) חוק לתיקון פקודת המשטרה (נוסח חדש) (איסור עיגויים והכאות; הגבלת מעצר), תשל"ו—1976 — מטעם חברי-הכנסת יצחק מודעי; ג) חוק לתיקון סדרי הדין (תביעת אירגון יציג בשם חבר בו), תשל"ו—1976 — מטעם חברי-הכנסת יצחק מודעי.

כן הונחו המלצות ועדת החינוך בעניין סאנקציות המנהלים והמפקחים.

היו"ר י. ישעיהו: הנני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. ראשונה נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מוזכר הכנסת נ. לורך: ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע כי היום הונחו על שולחן הכנסת: לקריאה שנייה ול-קריאה שלישית: חוק להארכת תקפן של תקנות-שעת-חירום (פיקוח על מצרכים ושירותים — הוראות נוספות), תשל"ו—1976 — שחזר מוועדת הכלכלה; חוק התקציב לשנת הכספים 1976, תשל"ו—1976 — שחזר מוועדת הכספים.

ב. חוק שירותי תיירות, תשל"ו—1976 * (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

בבואה לדון בהצעת החוק שמעה הוועדה מספר רב של הסתייגויות והשגות מצד גורמי התיירות בארץ, כמו אירגון בתי-המלון, סוכני הנסיעות, התאחדות הסו-חרים הכללית, אירגון מורי-דרך, וגורמים אחרים. אלה הביעו התנגדות חריפה לסמכויות הפיקוח המינהליות הנרחבות שהעניקה הצעת החוק לשר התיירות. נציגי אירגונים אלה הופיעו לפני הוועדה פעמים מספר והש-מיעו את טענותיהם והשגותיהם נגד מתן סמכויות כאלה בטענה כי הדבר יפגע בפעולותיהם המסחריות והעסקיות התקינות וביזומה החפשית של מפעלי התיירות.

מאידך גיסא נוכחה הוועדה לדעת כי אמנם דרוש חוק כולל שיסדיר את הפיקוח הממשלתי על שירותי התיירות, במגמה למנוע ניצול לרעה של השירות על-ידי מפעילי מצד אחד, ולהביא לקידומה ופיתוחה של התיירות לישראל מצד שני.

בתחילת דיוניה עמדה הוועדה על מגרעותיהם ומעלותיהם של הסעיפים בחוק המוצע. התברר לה, למשל, כי זהו חוק-מסגרת המאפשר לשר התיירות לקבוע בתקנות, נוסף על הנאמר בחוק, הוראות רבות למען הסדר ענף התיירות על נושאי השונים, ולכן רצוי שעל תקנות אלו יהיה פיקוח פארלאמנטארי. על

היו"ר י. ישעיהו: חברי הכנסת, הסעיף הראשון בסדר יומנו — חוק שירותי תיירות, תשל"ו—1976 — קריאה שנייה וקריאה שלישית. את הצעת החוק יביא יושב-ראש ועדת הכל-כלה, חברי-הכנסת הורביץ.

יגאל הורביץ (יו"ר ועדת הכלכלה): אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, הנני מת-כבד להביא לכנסת לקריאה שנייה ושלישית הצעת חוק שירותי תיירות, תשל"ו—1976, שנדונה בהרחבה בווע-דת הכלכלה.

הצעת חוק שירותי תיירות הובאה לקריאה ראשונה עוד בכנסת השביעית והועברה להכנתה לקריאה שנייה ושלישית לוועדת הכלכלה. אולם ועדת הכלכלה לא דנה בה כלל בכנסת השביעית. בכנסת השמינית הוחל עליה חוק הרציפות. ברצוני לציין כי הצעת החוק, בנוסח החוברת הנחולה, הונחה על שולחן הכנסת בפעם הראשונה בחודש נובמבר 1972. מכאן ההתלבטויות של ועדת הכלכלה בכנסת הנוכחית בבואה לדון בסעיפי הצעת החוק, שרבים מהם נגעו למצב התיירות כפי ששרר לפני מלחמת יום-הכיפורים. אחרי מלחמת יום-הכיפורים נשתנה המצב, והאווירה בארץ, לרבות בענף התיירות, היתה אחרת.

בקן — שיש למנוע ככל האפשר סירבול מנהלי על-ידי פיקוח והתערבות יתיר של הרשות המינהלית בניהול העסקי של מפעלי התיירות.

בסעיף 1 — הגדרות — בהגדרות של בית-מלון וח-ניון הוכנסו תיקונים המורים שבית-מלון או חניון הוא מקום שמספקים בו בתמורה שירותי לינה ל-9 אנשים או יותר בעת ובכונה אחת, במקום 5 אנשים כפי שנאמר בהצעת החוק, מן הנימוק שיש למנוע החלת החוק על השכרת חדרים לנופשים וכיוצא בזה.

בסעיף 3 — הסדרת שירותי תיירות — קבעה הוועדה, בניגוד לנאמר בהצעת החוק, כי בית-מלון או חניון לא יהיו זקוקים לרשיון, אולם יחולו עליהם הוראות החוק הנוגעות לסיווג, סידורים או מיתקנים נאותים לתייר, וכן חובה לבטח את האורח ורכושו וכו'. תקנות אלה טעונות אישור ועדת הכלכלה של הכנסת.

הוועדה החליטה כמו כן לצמצם את סמכותו של שר התיירות לפי סעיף 3 לדליל — להתקין תקנות בדבר חיוב העוסק בשירותי תיירות להמציא ערובה בדרך שתיקבע — באופן שהוראות אלה יחולו רק על סוכנות נסיעות או משרד לתיור, ולא על כלל שירותי תיירות כפי שהוצע על-ידי הממשלה.

תיקון מהותי אחר הכניסה הוועדה בסעיף 5, ולפיו יהיה השר רשאי לקבוע מחירי מאקסימום בלבד לכלל שירותי תיירות ומחירי מינימום לשירותי מוריידרך ולגבי כל דרגה מן הדרגות שבתייהמלון מסווגים לפיהן, בעוד שבהצעת הממשלה נאמר, כי השר יהיה רשאי לקבוע מחירי מינימום ומאקסימום לגבי כל שירותי תיירות. הוועדה היתה בדעה שיש לאפשר למפעל תיירותי לקבוע בעצמו את מחירי השירותים הניתנים על-ידו ולעודד התחרות חפשיה, אולם כדי למנוע הפקעת שערים נקבע בסעיף זה שהשר רשאי לקבוע בתקנות, באישור ועדת הכלכלה, מחירי מאקסימום בלבד.

דיון רחב הקדישה הוועדה לסעיף 7 של החוק, האוסר על מוריידרך לקבל עמלה והאוסר מתן עמלה למוריידרך עקב הפניית תיירים לבית-עסק. הוועדה עמדה על התופעות השליליות של מתן וקבלת דמי עמלה למוריידרך על-ידי בתי-עסק שונים, הגורמות נזק לתיירות ופוגעות בתחרות ההוגנת. על אף ההשגות של אירגוני מוריידרך לסעיף זה החליטה הוועדה, לטובת התיירות ולטובת המדינה, שיהיו איסור מוחלט של לקיחת דמי עמלה ונתינתה. נקבעו הוראות לגבי דרכי ענישה של העובר על הוראה זו. ואוסף כמה מילים על התופעות שנתקלנו בהם בעניין זה: נמסר לנו על העדפות קיצוניות של בעלי עסק שונים מצד מוריידרך מסויימים בגלל העמלה העצומה שבעלי עסקים אלה נותנים להם. ייתכן שהם יכולים להרשות להם זאת משום שאינם מנהלים ספרים או מנימוקים אחרים. תופעות אלה פגזו באופן חמור בבתי-עסק אחרים, שניהלו ספרים וסירבו לחזר אחרי הסוכנים ולתת להם סכומים ניכרים מתחת לשולחן.

בסעיף העונשים קבעה הוועדה פירוש של מידת העונש לגבי סוגי העבירות, לפי חומרתן. כן הוגדלה תיקרת הקנסות בהתחשב בירידת ערך הכסף מאז 1972. בסעיף 9 — אישור לסיוע — קבעה הוועדה כי במקום נוסח סעיף 9(א) להצעת החוק המקורית יבוא

כן קבעה הוועדה בסעיפי החוק החשובים הוראה כי התקנות שיוקנו מכוח החוק טעונות אישור ועדת הכלכלה של הכנסת.

הוועדה שמעה סקירות על נושאי התיירות מפי שר התיירות ומגנ"ל משרדו. כן הופיע לפניו היועץ המשפטי לשר לממשלה, פרופסור אהרן ברק, שנתבקש לחוות את דעתו לגבי הצורך בפרק "ביקורת" שדן בהקמת ביתי דין שיפוט נפרד, "ועדות ביקורת" שבסמכותן יהיה לשפוט באישומים לפי החוק ולהטיל קנסות על מפירי הוראותיו. הופיעו גם גורמים נוספים, כפי שכבר אמרתי.

לאור חוות-דעתו של היועץ המשפטי, שהביא לפי-ניו את מסקנות הוועדה המקצועית, שבראשה עמד שופט בית-המשפט העליון. משה לנדוי והיא נתמנתה לבדוק את נושא הטריבונאלים והוועדות השיפוטיות בישראל, החליטה הוועדה למחוק את ארבעת הסעיפים מן הפרק הנ"ל. סעיפים 13—16, הדגים בשיפוט הנפרד. כן החליטה הוועדה למחוק בהסכמת משרד התיירות ומשרד המשפטים גם את הסעיפים 20—22 להצעת החוק, מן הנימוקים דלהלן :

(א) סעיף 20 להצעת החוק מורה כי שר התיירות, בהסכמת שר המשפטים, רשאי לקבוע עבירות לפי חוק זה שהן עבירות קנס ואת שיעורי הקנס. לפי הוראות פרק 1 של חוק סדר הדין הפלילי תשכ"ה, 1965, רשאי שר המשפטים לקבוע כי עבירה על הוראת חוק פלוגי שאיננה פשע היא עבירת קנס, וכן הוא רשאי לקבוע את שיעור הקנס. על עבירת קנס כאמור יחולו הוראות פרק 1' הנזכר לעניין סדרי דין מיוחדים, כגון ברירה שלשם קנס בשיעור שנקבע במקום להישפט על אותה עבירה.

(ב) סעיף 22 להצעת החוק מורה על קיום אפשרות לגבות עדות מוקדמת מתייר לפני חוקר שמינה לכך שר המשפטים, לפי כללים שקבע שר המשפטים, ועדות כזו תהא קבילה בבית-המשפט אף אם נגבתה לפני שהוגש האישום. הוראות סעיף זה לא נראו לנו, כי זו חריגה מן העקרון המשפטי החשוב שעדות במשפט חייבת להישמע לפני שופט.

גם כאן הופנתה שימת-לבנו להוראות סעיף 106 לחוק סדר הדין הפלילי, תשכ"ה—1965, המורות על אפ-שרות של גביית עדות מוקדמת לפי בקשת תובע, במ-קרה שנפתחה קצירה בעבירה כלשהי ובית-המשפט ראה שהעדות חשובה לבירור האשמה ויש יסוד סביר להניח שאי-אפשר יהיה לגבותה במהלך המשפט.

מלבד זאת עשתה הוועדה חריש עמוק במספר רב של סעיפים, בצמצמה במקרים רבים באורח ניכר את סמכויות משרד התיירות להתערב בניהול החפשי של מפעלי התיירות.

לא אוכל במסגרת דברי אלה לציין את כל השינויים והתיקונים שהוועדה הכניסה בחוק. חברי הכנסת יוכלו להשוות את סעיפי החוק בטופס שהוגש לכנסת לקריאה שנייה ושלישית לחוברת הכוחה שהוגשה על-ידי הממי-שלה לקריאה ראשונה. אעמוד בקצרה על כמה סעיפים בולטים שהוועדה הכניסה בהם שינויים חשובים ומה-רים, המבטאים את המגמה הכללית של חברי הוועדה, שלמדו את הנושא בעת הישיבות הרבות שהחוק נידון

הח"ר ישעיהו :

חברי הכנסת, לפנינו הסתייגויות מספר, כאשר המסתייג הוא אחד — חבר הכנסת מיכאל חריש. רשות הדיבור לחבר הכנסת חריש.

מיכאל חריש (המערך) :

כבוד היושב ראש, חברי הכנסת, חוק שירותי תיירות הוא חוק חשוב, הבא להסדיר שורה של נושאים בתחום התיירות במגמה לעודד את התיירות לישראל ולמנוע תופעות שגרמו בעבר נזק חמור לשמה.

במסגרת חוק זה הוכנסה הגדרה של "משרד לתיור", שהיא הגדרה רחבה ביותר : "אדם המארגן סיור בישראל בתמורה — בין כעסק בין באקראי — או שלא בתמורה אך דרך-קבע". הגדרה רחבה זו באה למנוע, בין היתר, את עקיפת החוק, ואני תומך בה. אולם גם מנכחי החוק המקורי וגם כל חברי הוועדה מצאו לנכון להוציא מתחום ההגדרה הזאת לפחות שני סוגי סיורים : (א) סיור של בית-ספר, כהגדרתו בפקודת החינוך, בשביל תלמידיו ; (ב) סיור של מוסד או מפעל בשביל עובדיו או חניכיו.

הסתייגותי באה להוסיף קאטגוריה שלישית של אירגונים, אשר בתחום האמור קשורים בכללי פעולתם עם משרדי ממשלה אחרים — אם משרד החינוך ואם משרד החוץ. יש כמה אירגונים ציבוריים בישראל המקיימים קשר גומלין קבוע עם אירגונים ציבוריים מקבילים במדינות-חוץ. במסגרת קשרי גומלין אלה, המשמשים בהצלחה גדולה את האינטרסים המדיניים וההסברתיים של מדינת ישראל במישורים שאינם ממלכתיים אך בעלי השפעה עצומה על הגורמים הממלכתיים בארצות השונות, מתקיימים באופן קבוע סיורים בישראל. המדובר בסיורים הנערכים בתיאום עם משרד החוץ — בעיקר מחלקת ההסברה, או במסגרת משרד החינוך כאשר מדובר בחילופי נוער וצעירים — אשר מתקיימים במסגרת המועצה הציבורית לחילופי נוער וצעירים.

הקריטריונים לקביעת סיורים לקבוצות מסוג זה הם שונים מן הקובעים לגבי תיירים הבאים במסגרת תיירות מסחרית. מגמת הסתייגותי היא למנוע היווצרות של הנחיות סותרות בין משרדי ממשלה שונים, וכן למנוע התרוצצות שעלולה להיווצר כתוצאה מכך, כאשר אירגונים מארחים עלולים לעסוק בוויכוחים עם פקידי ממשלה במקום להתרכז בטיפול נכון בקבוצות האורחים.

כדי למנוע מצב של אי-תיאום בתחום זה — שיש לו בכל זאת קשר עם נושאי התיירות — משאירה ההסתייגות את שר התיירות כגורם בקביעת האירגונים הכלולים בקאטגוריה זו, כפי שהוא גורם רשמי במועצה לחילופי נוער וצעירים אשר מונתה על-ידי שר החינוך והתרבות.

חברי הכנסת, אבקשכם לתמוך בהסתייגותי זו.

יצחק מודעי (הליכוד) :

לא נימקת את ההסתייגות השנייה; באינו הסתייגות נתמך ?

מיכאל חריש (המערך) :

כבוד היושב-ראש, הסתייגותי השנייה היא לחלופין,

הנוסח של סעיף 26(ב) לצו הפיקוח על מצרכים ושירותים (סוכנויות נסיעות וסוכנויות להסעת תיירים), תשכ"ו — 1967. מכוח הסעיף המוצע אין השר רשאי לקבוע למשך רד לתיור הוראות בדבר הסיורים שעליו לבצע, תכניתם והדרכתם — דבר שהוצע בהצעה המקורית — אולם לעומת זאת הסעיף מחייב משרד לתיור לקבל מאת השר אישור בכתב ומראש לביצוע סיורים.

נתגלעו חילוקי-דעות בין חברי הוועדה לגבי הנוסח המקורי של סעיף קטן (ב) לסעיף זה, הקובע כי השר רשאי, בהסכמת שר התחבורה, לקבוע את סוגם ומספרם של כלי רכב שישמשו לסיור של משרד לתיור ודרכי פעולתו של משרד לתיור המשתמש בכלי שיט או טיס. חלק מחברי הוועדה היו בדעה שיש להסמיך את שר התיירות לקבוע את סוגם ומספרם של כלי רכב שישמשו לסיור כאמור, ואילו יתר חברי הוועדה סברו כי הוראות הסעיף צריכות להסמיך את שר התיירות, כאמור, לאחר התייעצות עם שר התחבורה. מאחר שהדעות היו שקולות יובא נושא זה להצבעה במליאה בקריאה שנייה. הממשלה מסתייגת משתי הגירסאות הנ"ל ומציעה לתקן את נוסח הגירסה הראשונה של סעיף 26(ב) להצעת החוק באופן שבמקום המילים "לאחר התייעצות עם שר התחבורה" יבוא "בהסכמת שר התחבורה".

רבותי, חברי הכנסת, חובה נעימה היא לי לציין את תרומתו הרבה של חבר הכנסת יצחק מודעי, כיושב-ראש ועדת-המשנה, שהוטל עליו תפקיד כבד מאד. הוועדה והוא עצמו הקדישו זמן רב לנוסח זה המובא כאן לפניכם. אני מודה לו בשם הוועדה, ואני מקווה שגם בשם כל חברי הכנסת, על עבודתו הרבה ועל התרומה הגדולה שתרם לגיבוש הצעת חוק זו.

כמו כן הנני לציין בסיפוק את העזרה הרבה שהגישו לוועדה היועצים המשפטיים של משרד התיירות ומשרד המשפטים. תודה מיוחדת למזכיר הוועדה, מר פלקסר, ולכלכלן הוועדה, מר דוד לב.

לפני שאסיים ברצוני לציין כי יש להכניס תיקון בסעיף 5 — קביעת מחירים ופירסומם. סעיף 5(2) (ב) השתרבב בטעות, ויש למחוק אותו.

הח"ר י. ישעיהו :

חבר הכנסת הורביץ, אנא, קרא לפנינו את הסעיף כפי שיהיה לאחר התיקון.

יגאל הורביץ (יו"ר ועדת הכלכלה) :

סעיף 5(2) יהיה : "מחירי מינימום למורי-דרך";

הח"ר י. ישעיהו :

"מורה-דרך" או "מורי-דרך"?

יגאל הורביץ (יו"ר ועדת הכלכלה) :

מורי-דרך.

סעיף 3(5) יישאר כפי שהוא : "חובה להציג מחיר, כמאמור בפיסקאות (1) ו-(2), דרכי הצגתם ופירסומם".

בסיום אבקש מן הבית לאשר את החוק בקריאה שנייה ובקריאה שלישית, וזאת לאחר ההצבעה בשתי הגירסאות השונות המובאות בסעיף 9, אשר חברי הוועדה חלוקים עליהן בדעתם כפי שהסברתי. כמו כן יש שתי הסתייגויות, הנספחות לטופס שלפניכם.

עם משרד התיירות את מסלולי הסוירים והתיירים שלהם בארץ, ואין כל סיבה לא לאכוף את החוק גם על גופים מקובלים על חברי-הכנסת חריש או על חברי כנסת נוספים. אמרנו שלא יכול להיות חוק שיחול על חלק מן הציבור או על סוג ידוע של בעלי עסקים או העוסקים בתחום זה או זה. לכן, בעיקר משום כך, דחינו את השיחורור מן החובה לשמור על החוק ולתאם עם המשרד את המסלול לסוג מסויים של הציבור, ויהיה אהוד עלינו ככל שיהיה ומקובל על חלק מן החברים ככל שיהיה. אמרנו שדבר זה יחול גם על משרדים העובדים לשם מצווה ולא לשם רווח, אבל יש צורך שיתחשבו בהוראות משרד התיירות המופקד על כך מטעמנו.

אשר להסתייגות השנייה — שיתוף הפעולה בין משרד התיירות ובין משרד התחבורה הוא דבר חשוב ביותר, ורצוי שיהיה בתחומים שונים. אבל אני רוצה לומר שאין צורך לקבוע ששני המשרדים יצטרכו לאשר את הדבר או להתייעץ ביניהם או להסכים על סיווג כלי הרכב שיכולים להסיע תיירים במסלול זה או זה. משרד התיירות יכול לקבוע שאוטובוס תיירים יכול להסיע תיירים במסלולים אלה או אלה. משרד התחבורה מופקד בכלל על מתן רשיונות לאוטובוסים בכל רחבי הארץ. במה מופלה לטובה או לרעה אדם או משרד תיור המסיע אנשים, נגיד, למקום קשה ומסוכן, ליד עינייה או גאות-הכיכר? במה הם צריכים להיות מופלים לטובה או לרעה לעומת מי שמסיע באוטובוס אחר אנשים בלי קשר לטיולים, על-ידי משרד זה או זה? "אגד" נוסע בדרכים אלה בלא-הכח. לאנשי "אגד" מספיק שמשרד התחבורה קובע שאוטובוס זה וזה ראוי לנסיעה וקיבל רשיון לשנה או שנתיים. לעומת זאת חברת התיירות שיש לה רשיון להסיע באוטובוס זה בכל דרכי הארץ, קיבלה רשיון ממשרד התחבורה. לדעתנו אין צורך שמשרד התיירות יתייעץ שוב עם משרד התחבורה אם אוטובוס זה או זה מתאים למסע מיוחד של משרד סוירים או משרד תיור זה או זה.

לא מצאנו כל צורך לסיווג המשונה הזה, לכך שמשרד התחבורה יצטרך לתת אישור לסוג או למספר כלי הרכב שישמשו לסויר של משרד לתיור. זה לא עניין בטחוני. אילו היו אומרים שצרכים לנסוע 4 אוטובוסים יחד, כדי שישגנו זה על זה, או כדי שלא יהיה סיכון בטחוני, נחא. אבל מה זה שייך למשרד התחבורה? זה לא מתקבל על הדעת. הרצון ללכת בעניין זה שלובי זרוע עם משרד אחר הוא קמור ואינו קולע למטרה. אמרנו שמשרד התיירות יכול לקבוע את הסוג ואח מספר כלי הרכב, וכמו שמשרד התחבורה נותן רשיונות לכל כלי הרכב בארץ יתן רשיון גם לרכב שיסיע נוסעים למטרה זו.

אני מבקש מאת חברי הכנסת לגשת להצבעה, ואני מקווה שיאשרו את החוק בקריאה שנייה ושלישית.

היו"ר י. ישעיהו:

חברי הכנסת, אנו עוברים להצבעה. בסעיף 1 — הסתייגות לחברי-הכנסת חריש.

הצבעה

בעד התיקון של חברי-הכנסת מ. חריש לסעיף 1 — 9
נגד — 7

התיקון של חברי-הכנסת מ. חריש לסעיף 1 נתקבל.

אם הסתייגותי זו לא תתקבל. היא מצומצמת יותר, וכך גם רשומה בדף אשר הונח על שולחן חברי הבית.

היו"ר י. ישעיהו:

האם אתה מנמק גם את ההסתייגות לסעיף 9?

מיכאל חריש (המערך):

כן, בסעיף 9 אני בא לנמק את הסתייגותה של הממשלה.

גם משרד התחבורה וגם משרד התיירות בדעה שהסדר הטוב מחייב כי הוראות שר התיירות "בדבר סוגם, התאמתם ומספרם של כלי הרכב אשר ישמשו לסויר של משרד לתיור, ודרכי פעולתו של משרד לתיור המשתמש בכלי שיט או טיס", תינתנה בהסכמת שר התחבורה.

דווקא אנשי משרד התיירות עמדו על הנקודה שר"י שר רכב ובטיחותו הם נושא של מומחיות, ובמשרד התחבורה מצוי ידע עצום שנצטבר בו במשך שנים. על כן הם היו רואים כמשגה פאטאלי הפרדה טוטאלית של הנושא ממשרד התחבורה. לפי עדות שני המשרדים המצב היום הוא של הבנה ושיחוף פעולה, והסעיף המוצע בהסתייגות נ"א לבסס מצב קיים. בהעדר סעיף כזה קיימת סכנה שייפתח במשך הזמן במשרד התיירות אגף עם מומחים לכלי רכב שיטפלו בנושא הזה, שעה שהדבר בהחלט ניתן לביצוע במסגרת הקיימת.

חברי הכנסת, אין אפשרות להפריד הפרדה מוחלטת בין רכב המשמש לתיירות לבין רכב המשמש לצרכי תחבורה אחרים, לא-תיירותיים. אותו אוטובוס משמש להסעת נוסעים בארץ, להסעת עובדים למפעל, להסעת תלמידים או להסעת תיירים. השמטת "שר התחבורה", כפי שהוצע בגירסה השנייה, פירושה יצירת מצב שתח"בטל, למעשה, הסמכות שניתנה לשר התחבורה על-פי פקודת התעבורה, ולפיה הוא אחראי לקבוע כללים לשיי כלי רכב בכל הקשור לתחבורה ולעוברי-דרך.

לפיכך, חברי הכנסת, אני מבקש מכם להצביע בעד ההסתייגות שבאה לקיים סדרי מינהל תקינים.

היו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור ליושב-ראש הוועדה, לתשובה.

יגאל הורביץ (יו"ר ועדת הכלכלה):

אדוני היושב-ראש, אני מודה לחברי-הכנסת מיכאל חריש על הבהרת העמדות. אנסה לעמוד על עמדת רוב חברי הוועדה שלא קיבלו את ההסתייגות הראשונה ולהסביר את דעת חברי הוועדה שלא קיבלו גם את ההסתייגות השנייה.

ראשית, לא רצינו להוציא מתחום ההסדרים הכלליים אירגונים מיוחדים — ציבוריים או אחרים — שתהיה להם זכות לא להיות כפופים או מתואמים עם משרד התיירות. לא ראינו כל סיבה, אם יהיה זה אירגון הסתדרותי, אירגון של הנוער העובד או כל אירגון אחר, שיקום ויאמר: יש לנו חילופי תלמידים, או חילופי סטודנטים, או חילופי נוער, או כל צורה אחרת — ובתוקף העובדה שאירגון זה מקובל בארץ על חלק גדול מן הציבור לא יחולו עליו אותן חובות שחלות על משרד תיור אחר. בעניין זה מצאנו שאין כל הבדל כלפי החוק בין גוף ציבורי המקובל על חלק גדול מן הציבור ובין משרד תיור פרטי. כולם יכולים, ללא כל קושי, להסדיר

— חוק שירותי תיירות (ישעיהו, קול, הורביץ); חוק להארכת תקפן של תקנות-שעת-חירום (פיקוח על מצרכים ושירותים — הוראות נוספות) (ישעיהו, הורביץ) —

היו"ר י. ישעיהו:

אני שואל את יושב-ראש ועדת הכלכלה אם היא מסכים שאעמיד את החוק להצבעה בקריאה שלישית.

אני מעמיד להצבעה את סעיף 1 עם ההסתייגות שנתקבלה.

הצבעה

סעיף 1, עם התיקון שנתקבל, נתקבל.
סעיפים 2—8 נתקבלו.

היו"ר י. ישעיהו:

לסעיף 9 יש שתי גירסאות והסתייגות של שר התיירות שנימק אותה חברי-הכנסת חריש. תחילה אעמיד להצבעה את ההסתייגות.

שר-התיירות מ. קול:

זו ההסתייגות של הממשלה, לא של שר התיירות.

היו"ר י. ישעיהו:

שר התיירות הוא שר בממשלה.

שר התיירות הוא הממשלה לעניין זה.

הצבעה

בעד התיקון של הממשלה לסעיף 9 — רוב
נגד — מיעוט

התיקון של הממשלה לסעיף 9 נתקבל.

היו"ר י. ישעיהו:

כיוון שההסתייגות נתקבלה אינני רואה טעם להצביע על שתי הגירסאות. לכן אני מעמיד להצבעה את סעיף 9, עם ההסתייגות שנתקבלה.

הצבעה

סעיף 9, עם התיקון שנתקבל, נתקבל.
סעיפים 10—26 נתקבלו.

היו"ר י. ישעיהו:
תודה רבה.

ג. חוק להארכת תקפן של תקנות-שעת-חירום (פיקוח על מצרכים

ושירותים — הוראות נוספות), תשל"ו—1976 *

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר י. ישעיהו:

הללו נוכל להביא את הצעת חוק הליכות מסחר, שתיתן תוקף של חוק ותבלע בקריבה גם את התקנות הנדונות כאן. עלי-כליפנים אני מקווה שלא ניאלץ לבקש הארכה נוספת. ברגע זה החליטה הוועדה להאריך את החוק רק בשישה חודשים.
אודה ליושב-ראש אם יעמיד את החוק להצבעה בקריאה שנייה ושלישית.

חברי הכנסת, הסעיף הבא בסדר-היום שלנו הוא חוק להארכת תקפן של תקנות-שעת-חירום (פיקוח על מצרכים ושירותים — הוראות נוספות), תשל"ו — 1976 — קריאה שנייה וקריאה שלישית. את החוק יביא יושב-ראש ועדת הכלכלה חברי-הכנסת הורביץ.

יגאל הורביץ (יו"ר ועדת הכלכלה):

היו"ר י. ישעיהו:
חברי הכנסת, אנו ניגשים להצבעה בקריאה שנייה.

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, ועדת הכלכלה אישרה את הארכת התקנות לשעת-חירום (פיקוח על מצרכים ושירותים — הוראות נוספות) לשישה חודשים נוספים. החוק מוגש ללא הסתייגויות. אני מקווה, אם כי זה אולי קצת יומרני, שלאחר ששת החודשים

הצבעה

סעיפים 1, 2, 3, נתקבלו.

חוברת ל"ד, ישיבה ש"י

— חוק להארכת תקפן של תקנות-שעת-חירום (פיקוח על מצרכים ושירותים — הוראות נוספות) (ישעיהו); חוק שירות המדינה (גימלאות) (תיקון מס' 10) (תיקון) (ישעיהו, ארבל-אלמוזלינו) —

הצבעה

חוק להארכת תקפן של תקנות-שעת-חירום
(פיקוח על מצרכים ושירותים — הוראות
נוספות), תשל"ו—1976, נתקבל.

היו"ר י. ישעיהו :
חברי הכנסת, אני מעמיד את החוק להצבעה בקריאה
שלישית.

ד. חוק שירות המדינה (גימלאות) (תיקון מס' 10) (תיקון), תשל"ו—1976 *

(קריאה ראשונה)

תקופת מאסר כאסיר-ציון יש סמכות להוסיף 1%; בעד פעולה ציונית — 1/2%; בארץ — הגנה, אצ"ל ולח"י — 1/3%; בעד עבודה בשדה החינוך בחוץ-לארץ — 1/4% מן המשכורת הקובעת.

פנינו אל נציב שירות המדינה במסגרת הדיון שהתקיים בוועדת העבודה — ואני מבקשת לעשות זאת מעל בימה נכבדה זו — וביקשנו לבדוק מחדש אחוזים אלה במגמה לשפר את המצב ולהעלות את האחוז, כי ברוב המקרים עובדים אלה אינם מצליחים לצבור לעצמם אחוזי פנסיה גבוהים, וחיים כתוצאה מכך בדוחק ובמצב כלכלי קשה. מה גם שאין הצדקה להפרישים כל כך גבוהים הקיימים בין עובדים אלה לבין סוגי עובדים אחרים אשר שירותו כאורחים בצבא הבריטי או עבדו כעובדים בלשכת העבודה לפני הקמת המדינה או שעבדו בעבודה במוסד מוכר.

אדוני היושב-ראש, בתיקון החוק שהתקבל בכנסת ב-18 בנובמבר 1975 לא נכללה, לצערי הרב, הוראת מעבר להחיל את החוק גם על עובדים שפרשו לפני כניסת החוק לתוקף ועל שאיריהם. לא היתה כוונה לקפח או לפגוע באלה שפרשו קודם לכן. לכן אישרה ועדת העבודה את התיקון המוצע, אשר בא לתת אותה זכות שנקבעה בתיקון מס' 10 גם לאלה שפרשו לפני פירסומם ברשומות — ביום 27 בנובמבר 1975 — ולשאיריהם.

אדוני היושב-ראש, אני מבקשת להעביר את הצעת החוק לוועדת העבודה, להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

היו"ר י. ישעיהו :

נרשם רק חבר-הכנסת ליאון דיציאן לדיון בהצעת החוק, ואינני רואה אותו באולם. כיוון שכך אני מעמיד את הצעת החוק להצבעה.

הצבעה

ההצעה להעביר חוק שירות המדינה (גימלאות) (תיקון מס' 10) (תיקון), תשל"ו—1976, לוועדת העבודה נתקבלה.

היו"ר י. ישעיהו :
חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום : חוק שירות המדינה (גימלאות) (תיקון מס' 10) (תיקון), תשל"ו—1976 — קריאה ראשונה, — הצעה מטעם חברי הכנסת שושנה ארבל-אלמוזלינו ומשה ורטמן. רשות הדיבור לחברת-הכנסת ארבל-אלמוזלינו.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך) :
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנני מתכבדת להביא לקריאה ראשונה הצעת חוק שירות המדינה (גימלאות) (תיקון מס' 10) (תיקון), תשל"ו—1976. היה לי הכבוד להביא הצעת חוק זו לקריאה מוקדמת בכנסת בתאריך 26 במאי 1976, בשם חברי-הכנסת ורטמן ובשמי.

הכנסת החליטה להעביר את הצעת החוק לדיון בוועדת העבודה של הכנסת. ועדת העבודה קיימה דיון בהצעת החוק, בהשתתפות הגורמים הנוגעים בדבר, חייבה את הצעת החוק ואישרה הגשתה לכנסת לקריאה ראשונה.

הצעת החוק היא הוראת מעבר, ובאה לתקן עוול שנעשה לקבוצה מסוימת של עובדי מדינה שנכנסו לשירות לפני גיל 40 ופרש ממנו לפני 27 בנובמבר 1975. חוק שירות המדינה (גימלאות) (תיקון מס' 10) שנתקבל בכנסת ב-18 בנובמבר 1975 ואשר פורסם ברשומות ב-27 בנובמבר 1975, הסיר מגבלה שהיתה קיימת בסעיף 100 לחוק העיקרי, אשר לפיו רק עובד שנתקבל לשירות המדינה לאחר גיל 40 יהיה זכאי להקלות בתנאים שקבעה הממשלה לגבי חישוב תקופת השירות ולעניין השימוש בסמכויות נציב השירות לפי סעיף 100.

לאחר התיקון שנתקבל בכנסת גם העובדים אשר התקבלו לשירות המדינה לפני גיל 40 יהיו זכאים להקלות, וגם לגביהם תובא בחשבון תקופת פעילות ציונית בחוץ-לארץ, פעילות או עבודה בשדה החינוך העברי בחוץ-לארץ, שירות במחתרת, תקופת מאסר כאסיר-ציון או פעילות ציונית בחוץ-לארץ.

ברצוני לציין כי לפי ההוראות הללו יש סמכות לנציב השירות להוסיף אחוזים מן המשכורת הקובעת בעד כל שנה של שירות, כך שבעד שירות במחתרת או

ה. החלטות בדבר אישור הוראות: 1. בצו מס ערך מוסף (שיעור המס על עיסקה ועל יבוא טובין), תשל"ו—1976; 2. בצו מס ערך מוסף (שיעור המס על מלכ"ר ועל מוסד כספי), תשל"ו—1976 *

היו"ר י. ישעיהו:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: החלטות בדבר אישור הוראות ב-1) צו מס ערך מוסף (שיעור המס על עיסקה ועל יבוא טובין), תשל"ו—1976; 2) צו מס ערך מוסף (שיעור המס על מלכ"ר ועל מוסד כספי), תשל"ו—1976. את הצווים יביא יושב-ראש ועדת הכספים חברי-הכנסת קרגמן.

אליעזר רונן: (המערך)

אבקש רשות להצעה לסדר.

היו"ר י. ישעיהו:

בבקשה.

אליעזר רונן (המערך):

אדוני היושב-ראש, נרשמתי לרשות הדיבור בדיון על הצווים ונאמר לי שאין דיון על הצווים. אני מבקש לדעת איזה סעיף בתקנון פוסל דיון בצווים לפי חוק מס ערך מוסף. נושא זה הועמד לדיון בוועדת הכספים והעליתי בקשה זו. גאמר לי בוועדת הכספים שאין בתקנון שום סעיף הקובע זאת.

אני סבור שחייב להיות דיון במליאת הכנסת, כי שני הצווים האלה — אין להם שום קשר לצווים ואין על כך שום סעיף בתקנון. מכיוון שזהו חוק חדש וחשוב, וההוראות הן בהתייעצות עם ועדת הכספים, ולא כך לגבי צווים אחרים, אני מציע ליושב-ראש לקיים דיון בצווים אלה במליאה.

מאיר פעיל: (מוקד)

אני תומך בהצעה.

היו"ר י. ישעיהו:

התשובה להצעה לסדר ניתנה בתוך דבריר. אמנם לא כתוב בתקנון ואין הוראה מפורשת, אבל יש נוהג קיים מימים ימימה ואיש לא עירער עליו עד כה. הנוהג הוא שלגבי צווים יש דעה נפרדת שדינה, פחות או יותר, כדיון הסתייגות. לכן אני לא מוכן לפתוח עכשיו נוהל חדש במקרה, אנכי-אורחה, בלי שתתנתן הדעת על עניין זה. ידונו בו במוסד המתאים ויציעו הצעה של אישור אותו נוהל או שינויו. ננהג לפי מה שהיה נהוג עד עכשיו.

אשר לסעיפים אני מקווה שיושב-ראש הוועדה, כאשר יביא את הסעיפים, יבהיר נקודה זו שאתה טענת לה, והיא לא ברורה לי עד שיושב-ראש הוועדה יבהיר אותה.

בבקשה, חברי-הכנסת לבנבראון.

אברהם לבנבראון (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
הצווים אינם מונחים על שולחן הכנסת.

מאיר פעיל (מוקד):

אולי יושב-ראש הוועדה יסביר גם בהודמנות זאת את דעתו על "השעה האחרונה" בטלוויזיה. הוא היה גם מורה הלכה בענייני תרבות ובנושאי רוח.

היו"ר י. ישעיהו:

לא ביקשת הצעה לסדר. אל תרשה לעצמך דברים שאינם מקובלים.

חברי-הכנסת לבנבראון, הצווים הונחו על שולחן הכנסת בשבוע שעבר. אם חסר לך משהו על השולחן, יביאו לך.

בבקשה, יושב-ראש ועדת הכספים.

ישראל קרגמן (יו"ר ועדת הכספים):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מביא לאישור של הבית צו ביחס למס ערך מוסף — שיעור המס. הכנסת החליטה להנהיג מס ערך מוסף החל מ-1 ביולי 1976; היא לא החליטה מה הוא שיעור המס. הצו הרא-שון קובע ששיעור המס על עיסקה בישראל ועל יבוא טובין יהיה 8% ממחיר העיסקה או הטובין.

היו"ר י. ישעיהו:

חברי הכנסת, אני מבקש לא להפריע.

ישראל קרגמן (יו"ר ועדת הכספים):

אבקש מאת אדוני היושב-ראש, מכיוון שהיו לנו היום ישיבות די ממושכות בוועדת הכספים ואותם שהשתתפו בישיבות אלה הם קצת עייפים, לשמור על כך שלא תהיינה הפרעות בזמן שמדברים מי שהשתתפו בישיבות, ובייחוד היושב-ראש.

הצו קובע ששיעור מס ערך מוסף יהיה 8%. י"א מובצא לאחר ששר האוצר קיים התייעצות עם ועדת הכספים ואחרי התייעצות זו הוציא את הצו.

בחוק מס ערך מוסף נאמר שצו זה טעון אישורה של הכנסת תוך שבועיים, להבדיל מצווי מכס אחרים שטעונים אישור תוך חודשיים בלי לכלול את הפגרה. פירוש הדבר שהמחוקק ראה חשיבות גדולה מאוד שהכנסת תתפנה לדון בצו כמעט מיד עם הוצאתו.

לפי הנוהג, ואני חושב שגם לפי החוק, אם יש דעה נפרדת על הצו צריך לאפשר למי שיש לו דעה נפרדת לנמק אותה, ואחר כך להצביע. מי שאין לו דעה נפרדת, אין לו אפשרות להשתתף בדיון. נוסף על זה אומר החוק שצו אפשר או לאשר או לא לאשר; אי-אפשר לשנותו, אי-אפשר במקום 8% לקבוע 5% או 12%; אפשר לומר שמאשרים או שלא מאשרים. זה החוק וזה הנוהל במשך כל השנים.

הי"ר י. ישעיהו:

אני אבקש מהחברים היושבים בתאים לא להפריע.

ישראל קרגמן (יו"ר ועדת הכספים):

ביקשתי שלא תהייה הפרעות. כולנו עייפים מן העבודה העצומה שעשינו, מתשע בבוקר עד ארבע אחר-הצהריים.

משה ארנס (הליכוד):

עם תוצאות שליליות.

ישראל קרגמן (יו"ר ועדת הכספים):

לא חשבות התוצאות, אבל העבודה היתה מאומצת.

התביעה היא שיהיה פיקוח יעיל על המחירים. אלה מחירים המושפעים מביטול מסי קנייה שההפרש לא יישאר בידי אלה שלא צריך להשאיר בידיהם, אלא שהצרכן יהיה הנהנה. הוא ישלם את מס ערך מוסף ויהנה מן ההפחתה של מסי הקנייה על אותם מוצרים או מביטול מסי הקנייה. אני רוצה לקוות או אני תובע — אנחנו כולנו יכולים לתבוע — מן הממשלה, משר המסחר והתעשייה, שיפעילו מערכת יעילה של פיקוח על המחירים עקב הפחתת מסי קנייה. הובטח שזה ייעשה, ואנחנו נצטרך לבקר זאת.

אם כי הדבר יבוא מחר בדיון על התקציב, אין זה מיותר לומר שמשם ערך מוסף אשר מוטל על מערכת הבטחון יוחזר לה. אין כאן הכנסה, זהו דבר חשובני ולא יותר. האומרים שזה למעשה מס על מס — וזו לא היתה מגמתו של מס ערך מוסף — צודקים רק בחלק. על שני-שלישים של מוצרים שאין עליהם מס — שם אין מס על מס. בחלק יש הפחתה של מס קנייה, שבחלקו הוא על יבוא חומרי-גלם ובחלקו על מוצרים ישרים, תוך מגמה ברורה שתוך זמן מסוים — אינני יכול להגיד כמה — יתבטלו המסים העקיפים לאט לאט, לפי המצב הכלכלי, לפי מצב התקציב, ובמקומם יבוא מס ערך מוסף.

חברי הכנסת, אפשר כמובן להגיע למסקנה שצריך לבטל מיד את כל מסי הקנייה, אבל אז היה צריך להגיע לשיעור מס ערך מוסף כמו בשבדיה או בדנמרק, 20%—25%. זה לא ניתן להיעשות בארץ בבת-אחת; פירושו זעזועים של עליות מחירים. מוטב בעיניי זה ללכת באופן הדרגתי של ביטול מסי קנייה, תוך הנהגת מס ערך מוסף על המוצרים המשתחררים ממס קנייה.

נדמה לי שאחד הדברים אשר צריך יהיה עוד לעמוד בתור הוא בול הבטחון. במשך שנים בכנסת — על דעת חברי כל הסיעות — עלתה מחשבה שצריך להגיע ארץ שהוא לביטול בול הבטחון. אין זה אומר שההכנסה תיעלם, אבל היא תפזור בן המסים השונים. או עוד לא דובר על מס ערך מוסף. עכשיו, עם הנהגת מס ערך מוסף, צריך להעמיד בתור הראשון את בול הבטחון. אין לבלול הבטחון משמעות כפי שהיתה פעם, אלא הוא הפך למס ויש להחליפו על-ידי מס ערך מוסף. אבל גם זה צריך לקחת קצת זמן.

ההכנסה הנקנייה אשר תהיה ממס ערך מוסף, אחרי ההחזר של מס ערך מוסף למערכת הבטחון, אחרי קימו-צים וצימצומים ואחרי הקטנת מסי הקנייה, צריכה להגיע ל-2.5 מיליארד לירות בתקציב המדינה.

חברי הכנסת, כשאני מביא את הצו הזה רצוני להעיר כמה הערות כלליות. רצוי מאד שכל חברי הבית, העתונות והגופים הציבוריים בארץ יעזרו בהגשמת החוק הזה, שהוא חוק קשה ומסובך. כאשר הביאו את הרעיון של מס ערך מוסף כולם התלהבו ממנו. אבל במרוצת הזמן, כפי שהיה גם לגבי הרפורמה במס הכנסה, התחילו לתקוף, התחילו לבקר. זו זכותו של כל אדם, של חבר כנסת, וגם של העתונות. אבל עכשיו כולנו צריכים להיות מעוניינים שמשם ערך מוסף — הצו הזה, החוק הזה, השיעור הזה — יתגשם במלואו, ולא יימצאו בני-אדם שינצלו לרעה את החוק. ויכולה להיות אפשרות כזאת.

אדוני היושב-ראש, אפשר לטעון, ואני שומע טענות, שלא מוכנים, שהעניין לא מוסדר, לא מוסבר. יש כל מיני טענות. הגעתי למסקנה שאין גבול להסברה, אין גבול לפגישות עם חוגים כלכליים, אין גבול לפירסומים בחוברות, בטלוויזיה, ברדיו, בפלאקאטים. כל זמן שהחוק לא יופעל ואפשר יהיה לראות את כל החולשות שנתגלו — אי-אפשר יהיה לתקן. אי-אפשר למשוך את העניין, כי גם אם יפעילו את החוק בעוד שנה יתגלו שגיאות. צריכה להיות מידה גדולה של סובלנות להגשמת החוק, וכאן הקריאה לכולנו לרצות בכך שהחוק יוגשם ושלא יהיו בני-אדם בארץ שינצלו לרעה את החוק הזה. הערה שנייה — על מס ערך מוסף כפילוסופיה במי-

סוי: למעשה חוק זה עם הנהגתו צריך היה להחליף את כל מסי העקיפין, הוא צריך היה לבוא במקום מסי עקיפין. אחד הדברים החשובים שנעשו בארץ, לפי דעתי, לעומת כמה ארצות אחרות, הוא שנקבע מס ערך מוסף בשיעור אחד. אני לא מדבר על מוסדות ללא כוונת רווח, זה לא שייך לחוק על סחורות. בעולם יש שני שיעורים למס ערך מוסף — מזון לחור, סחורות אחרות לחור, בבי דים לחור. ראו את החולשות. אנחנו בוועדת הכספים וגם בכנסת, עם כל ההסתייגויות והדעות השונות, הגענו פת-אחד לדבר חיובי שיכול להקל את הגשמת חוק מס ערך מוסף — קבענו שיעור אחד למס — 8%, או 10%, או 6%, אני לא נכנס עכשיו לעניין השיעור. לפי התפיסה של שיטת מיסוי בא המס הזה להחליף מסים אחרים. במציאות אחרת אמנם אפשר לעשות זאת; במציאות שלנו — עדיין לא. אין כי המגמה היא שתוך זמן מסוים, ואני לא יכול לקבוע כמה זמן, יבוטלו כל המסים העקיפים ויהיה מס אחד אחד ושמו מס ערך מוסף. אבל הבעיות התקציביות שלנו, הצרכים הרבים, אינם מאפשרים להביא לכך שהנהגת מס ערך מוסף, כאשר יתבטלו כל המסים האחרים, תיתן הכנסה אפס. לא לזה היתה הכוונה.

שמענו בוועדת הכספים של הכנסת סקירה האומרת שכ-1,050 מיליון לירות ממסים עקיפים יבוטלו עם הנהגת מס ערך מוסף. אין אלה כל המסים העקיפים. אגב, אין לשכוח שמסים עקיפים בארץ חלים רק על שליש מן המוצרים, בעוד שמשם ערך מוסף יכול על כל המוצרים בארץ. פירוש הדבר שהמגמה ההתחלתית היא לבטל מס קנייה, בחלקם על יבוא סחורות ובחלקם על מוצרים מוגמרים ההולכים ישירות לצרכן.

השאלה היא: האם ביטול מסי קנייה יביא לידי כך, באמת, שהצרכן-הקונה אשר ישלם את מס ערך מוסף ייהנה מביטול מסי קנייה או הפחתת?

תהינה הורדות נוספות במשך תקופה שאינני יכול לקבוע אותה, אבל אני מניח שבאפריל, כאשר יובא התקציב החדש. כאן ראוי היה לציין שהיה רצוי שהתקציב יבוא בזמן, כפי שנקבע בתקנון, בחודש ינואר, על-מנת שלא יצטרכו להביא תקציב-ביניים, עם כל ייסורי הדיונים הכרוכים בזה.

אני מסיים את דברי בפנייה אל הציבור הרחב ואל כל כלי התקשורת לתת יד לביצוע החוק ולהתייחסות הוגנת — כי בסך-הכל האנשים הגונים בארץ הזאת — יתנו-נא יד לביצוע החוק כדי שהכסף הזה, שצריך לזרום לקופת המדינה, לא יזרום לאפקים בלתי-רצויים.

הח"ר י. ישעיהו :

חברי הכנסת, על הצווים האלה שהובאו על-ידי יושב-ראש ועדת הכספים יש דעה נפרדת, או יותר נכון לומר — דעות נפרדות. נרשמו בוועדת הכספים כל חברי הוועדה מסיעת הליכוד להנמקת דעה נפרדת, אבל לפני רשומים רק שני חברים, האומרים שהם יעשו זאת בשם כל חברי הסיעה. אני מחליט לתת לשני חברי ועדה אלה 40 דקות, והם יתחלקו ביניהם ויהיו 5 דקות להנמקת כל דעה נפרדת. בעניין זה אני לומד גזירה שווה מהנמקת הסתייגויות, כפי שנהוג לגבי הסתייגויות נגהג גם בעניין זה. רשות הדיבור לתבר-הכנסת בדר. חבר-הכנסת בדר, האם אתה מנמק דעה נפרדת לשני הצווים בבת-אחת ?

יוחנן בדר (הליכוד) :

אנמק לגבי שניהם יחד.

אדוני היושב-ראש, בשנת 1971 הוחלט להטיל בהקדם מס ערך מוסף. קבוצת חברי ועדת הכספים, לפי יומתו של שר האוצר דאז, עברה ארצות מספר באירופה שהיה כבר קיים בהן מס ערך מוסף. חזרנו מלאי התלהבות, ומאז התגלגל העניין מרבע שנה לרבע שנה ומשנה לשנה. היום בא הדבר לפני הכנסת לקראת ההפעלה, ואני מצטער לומר שממה שנקרא בעולם מס ערך מוסף — הו שטיטה טובה של מס עקיף — לא נשאר שום דבר, ומה שהובא לפני הכנסת אינו ראוי לשם זה. היום אנחנו מכבדים בעצם את קבורת הרפורמה במס העקיף. אני בכל זאת מאמין בתחיית המתים, ואיילי בעתיד יהיה לנו מס ערך מוסף ראוי לשמו.

מה העיקר במס ערך מוסף ? — עיקרו של מס ערך מוסף שהוא כללי, שווה, ובגלל זה גם נייטרלי. בשום עסק שום איש לא יכול להביא בחשבון אם, לפי בחירתו, המס יהיה יותר גבוה, יותר נמוך או בכלל לא יהיה מס. בכל מקרה, בהזמנת שירות, בקניית סחורה, המס תמיד מס שווה, ולכן אין לו כל השפעה על החיים המשקיים. הוא לא יכול לגרום לשום עיוות, לשום העדפה, לשום פרוטקציה, לשום אפליה. זה הכלל הראשון של מס ערך מוסף. ולכן מס ערך מוסף מוכרח לבוא במקום מס עקיפין אחרים. זה מה שהיה באירופה, בארצות שהיה קיים בהן מס קנייה כללי או מס מחזורי : ביטלו מיסי עקיפין אלה, והפעילו מס ערך מוסף. אפילו באנגליה שקיימים בה Purchase taxes, שהם דומים מבחינת הדירוג, גים, השיעורים וכו' למס הקנייה שלנו — מס הקנייה שלנו בנוי על Purchase taxes — גם שם ביטלו את ה-

אדוני היושב-ראש, אבקש להפריד בין צו זה לבין צווים אחרים.

הח"ר י. ישעיהו :

לפני רשומים שני צווים : 1. צו מס ערך מוסף (שיעור המס על עיסקה ועל יבוא טובין), תשל"ו—1976. 2. צו מס ערך מוסף (שיעור המס על מלכ"ר ועל מוסד כספי), תשל"ו—1976. עכשיו אנחנו עוסקים בשני הצווים האלה יחד.

ישראל קרגמן (יו"ר ועדת הכספים) :

ובכן, שיעור המס על הסקטור הפינאנסי נקבע ל-6%. שיעור זה נמוך מן המס של 7.5% על שירותים פינאנסיים, שהיה מוטל בשנת הכספים 1975/76. למעשה נעשה משגה. המשגה הוא בכך שהממשלה לא הציעה בסוף דצמבר 1975 להמשיך במס שירותים על הבנקים, חברות ביטוח — מוסדות פינאנסיים — את מס השירותים של 7.5%. עכשיו בוטלו 7.5%, ובמקומם יהיו 6%, אבל התחולה תהיה מ-1 בינואר 1976 רטרואקטיבית.

יש פלוגתה גדולה מאוד. הפלוגתה היא בשני מישורים : האם צריך מס שירותים להיות כלול במס ערך מוסף ? זה איננו בחוץ-לארץ, אבל כאן דווקא המוסדות הפינאנסיים רצו להיות בתוך המבנה שלגמרי איננו הולם את המוסדות הפינאנסיים, כי הם משלמים על-פי רוב בעד שכר ורווחים. אין כאן עניין של העברת סחורות, אם כי יש כאן טיפול בשירותים לציבור הרחב. אמרנו, חברי הכנסת, במצבנו שלנו, במצב התקציב, בגרעון בתקציב, לא נורא אם מוסדות פינאנסיים וחברות ביטוח ישלמו את המס הזה החל מ-1 בינואר, במקום שהיו צריכים לשלם למעשה את 7.5% אילו הממשלה לא היתה ממשיכה לגבות זאת על-ידי חוק. כנראה מתוך ראייה שמס ערך מוסף יהיה בעוד כמה חודשים — לאחר ינואר — הזניח את זה, אבל אסור לנו לוותר, כי אלה הם סכומים גדולים מאוד. הבנקים עם השירות הגדול, עם כשרונותיהם, עם רוחיהם, מאפשרים לגבות את המס החל מ-1 בינואר 1976.

אני רוצה לסיים את דברי בשיעור המס על הסקטור הציבורי ועל מוסדות ללא כוונת רווח, מלכ"ר, שנקבע ל-3%. שיעור זה אינו כשיעור על סחורות, והוא מייצג מגמה מסוימת, הוא מייצג את הציון לכלול גם את השירותים הציבוריים במסגרת המס, על-מנת שלא להעדיף שירותים על פני הייצור. הוא צריך לבנוע נפוח של התקציב, באשר המס בסקטור הציבורי, מבחינת האוצר, אינו אלא העברה מכיס אל כיס. אין לי ספק שאותם מוסדות ללא כוונת רווח שיוטל עליהם מס יעשו איוה שהוא מאמץ לא לנפח את המנגנונים, להתייעל, לא רק לבוא למדינה, לממשלה ולאוצר ולומר : תנו לי סובסידיה. המס מוכרח להביא לידי כך שתהיה התייעלות. נכון שהדבר לא הגיע עדיין אפילו לאופטימום, אם כי עשו דברים לא קטנים גם ברשויות מקומיות, גם במוסדות ציבור, הסתדרותיים ואחרים, אבל זה לא מספיק בתקופה כזאת.

בסקירה שקיבלנו בוועדת הכספים על ההורדות במס הקנייה נאמר לנו שהורידו כ-1,050 מיליון לירות מתוך 6,400 מיליון לירות מס קנייה, וכפי שאמרת

לחשמן ולמים לירקות ופירות ולגידולים אחרים? חשבון נפרד לחשמן, מים, מספוא, זבלים כימיים? כאן יש מקום לשימוש לרעה, כאן יש סיכוי לשימוש לרעה, כאן יש כוונה מראש לאפשר שימוש לרעה. זוהי אפליה, אפליה סקטוראלית, קבוצתית. על מה? — את זה שילמה הממ"ש של החקלאים שלה כדי שישכמו למס ערך מוסף בכלל.

פעם אמרתי, אדוני, ליושב-ראש ועדת הכספים שיש להבדיל בין מס-אמת לבין מס חוקי. מבחינת החוק פטורים כאלה, הקלות כאלה, הם בסדר. מי שלא משלם מס על ירקות מסוג זה, כי החוק פוטר אותו — משלם מסים חוקיים. אבל לקרוא לזה מס-אמת — לא, אדוני היושב-ראש.

עכשיו עוד דבר אחד האופייני למס ערך מוסף הוא שכל הייצור פטור, למעשה, ממנו, והוא מוטל רק על הנהגה האחרון, על הצרכן, כיוון שאמנם בכל שלבי הסחר והייצור משלמים מס ערך מוסף, אבל מקבלים אותו בחזרה, ורק מי שרכש את התוצר הסופי אין לו עוד ממנו לדרוש חשבונות, ולכן עליו המס. אבל אצלנו במסי עקיפין — לא כך. כי מסי עקיפין אפשר להעביר, אי-אפשר להעביר, איש איננו יודע אם מעבירים אותם מאחד לשני. אין shifting ברור. התוצאה היא שגם היתרון הזה של מס ערך מוסף בוטל.

לגבי שיעור המס יהיה אפשר לקרוא סיפור הומוריי סטי בעמוד 112 של עיקרי התקציב. שם כותבים לנו כך: יהיה מס ערך מוסף. כמובן, לא כותבים מתי יפעילו אותו, כי מי ידע את זה בינואר? אחר כך: מה שיעור המס — לא כותבים, אבל כותבים מה יהיה הבסיס של המס, ויש שם חשבון מלא, של סך התוצר הלאומי, על איזה חלק ממנו לא יהיה מס, על איזה חלק ממנו יהיה מס. בסופו של דבר יש שם בסיס מס: 74.5 מיליארד לירות. פירוש הדבר שלגבי תשעת ההודשים הבסיס הוא 56 מיליארדים, מכיוון ששלושה חודשים עברו, ו-8% מזה הם 4.5 מיליארד, ולא 2.5, וזה המס. אבל לגבי השיעור, בעצם, אדוני היושב-ראש, אני לא רואה בו שום חשיבות, כי החשיבות היא לא בשיעור אבסטרקט קטן של מס ערך מוסף אלא בסך העומס של המס. אם מבטלים יותר מסי עקיפין בהזדמנות זו, השיעור, אפילו לא ישתנה, יהיה יותר קל. אני מדבר על השיעור האפילו אם מבטלים פחות מסי עקיפין — השיעור חשוב.

אין לי ספק שהיתה אפשרות לקבוע שיעור למס ערך מוסף או לבטל מס קנייה בלי שהאוצר יפסיד, ובסופו של דבר היה בכך יתרון גדול.

אדוני היושב-ראש, כמה מלים על המסים המק"בילים בצו השני. המס על חברות ביטוח והמס על הבנקים הוא 6%, ולא 8%. מס זה מוטל על סך תשלום השכר ועל סך ההכנסה, הרווח. על זה ועל זה יחד — 6%. הדבר הזה הוא הקלה מוצדקת, מכיוון שהם משלמים מס אבל לא רואים לנכות את המס ששילמו לספקים שלהם, כך שהם ישלמו 6%.

כפי שראיתי בחוץ-לארץ, שם בדרך כלל השיעור הוא מחצית, ואז אולי ישלמו יותר מדי ואולי בדיוק, אני לא יודע. אבל נוסף על זה הציעה הממשלה עוד דבר: שמוסדות שלא לשם השגת רווח, מה שמכנים בעברית חדישה מלכ"ר, ישלמו מס בשיעור של 3%

Purchase taxes, ובמקומו הכניסו מס ערך מוסף. אני מלכתחילה הבעתי חשש שזה לא יהיה מס ערך מוסף בישראל אלא מס מוסף. ובאמת, יצא מס מוסף: נשאר מס קנייה — כמעט כולו; נשאר מס עקיפין אחרים, כמעט כולם; ונוסף לכך — עוד מס.

התוצאה: מס כולל על כל פריט, על כל סוג של סחורה ועל כל סוג של שירות, שונה מפריט אחד לשני. כי המס יהיה מורכב מכמה מסים, ורק אחד מהם יהיה מס ערך מוסף, שברוך כלל, בכלל מסי עקיפין הוא מהווה פחות מחמישית. פירוש הדבר: המשקל המכריע יהיה למסי העקיפין הישנים, הקיימים, המפלים.

אמנם גם בחוץ-לארץ השאירו ביחד עם מס ערך מוסף מסי מותרות. בבלגיה, למשל, השאירו מס מותרות על מכוניות פרטיות. כדאי שזה יירשם: 28%. בארץ זה נשמע כמו בדיחה. מדנמארק הופתענו לשמוע שיש מס מותרות על שוקולד. שאל אחד מן החברים: אז מה אוכלים ילדים? תשובה: עישתו חלב. באותה צורה, מבחינת חברתית, השאירו מסים שקוראים להם "מסים נוספים" — excise — על טאבאק, שזה מוזיק לבריאות, על אלכוהול — ושם שותים הרבה, ומוטב שזה יהיה יותר יקר וישתו פחות. ועל כל זה הוסיפו מס ערך מוסף. אבל בדרך כלל מס ערך מוסף הוא מס אחיד. יחיד, ולכן גייטראלי. לא כך אצלנו. זהו הכשלון הראשון.

הכשלון השני הוא הכשלון לגבי שיטת מס-אפס. זה לא פטור ממס; זה משנה שונה, ומשהו יותר מרחיק לכת. מס-אפס הוא טיפוס למעשה במקרה של יצוא: היצואן עצמו לא משלם מס, כי המס שלו הוא אפס. אבל בכל זאת, על חשבון חשבונות שהוא קיבל, מחזירים לו כל מס ערך מוסף ששילמו קודמיו שסיפקו לו שירותים ותוספות. כך שבסופו של דבר הסחורה יוצאת לחוץ-לארץ כאילו לא היה עליה כלל מס עקיף. זאת שיטה טובה, בריאה, בלי "קונצים", של עידוד יצוא. לא צריך לעשות בכל מקרה חשבון עם כל תעשיין ועם כל יצואן מה באמת מגיע לו בתור החזר מסים. אין צורך לעשות גם שיעור כללי פיקטיבי, שבשביל אחד זה מספיק, שבשביל השני זה יותר מדי, שבביל השלישי זה לא מס-פיק. מחזירים. מס-אפס. מחזירים את כל החשומות, כי המס שהוא משלם הוא אפס.

מה עשו בארץ? ראשית, יש אמנם מס-אפס על יצוא מס-אפס במס ערך מוסף. אבל הרי על היצוא, על היצואן, הוטל הרבה מסי עקיפין אחרים. זה לא נכלל בהחזרת החשומות. הוא נושא עליו איפוא בכל זאת מסי עקיפין. התוצאה: יהיה, כביכול, מס-אפס, אבל הוא לא יהיה מס-אפס, והדבר יגרם ליותר עירבור-ביה, בלי שום תועלת.

הדבר החמור הרבה יותר בשימוש שנעשה במס-אפס הוא כניעת שר האוצר לקבוצת הלחץ הגדולה: מס-אפס על ירקות ופירות. לא פטור; מס-אפס. מה פירוש הדבר? שמן החקלאי עד הירק כולם יהיו פטורים מן המס. הירק, כשישלים את המס, יוכל לדרוש החזרת כל מס שהיו משלמים אחרים. בסופו של דבר זה לא פטור מן המס, אלא זאת סובסידיה.

יתר על כן, איך יבדילו שלטונות המס בין תשומה שהיתה דרושה לגידול ירקות ופירות לבין תשומה שהיתה דרושה לגידולים אחרים? יהיה חשבון נפרד

— החלטות בדבר אישור הוראות בצווי מס ערך מוסף (בדר, ישעיהו, ארליך, עופר) —

את המס החדש הזה — ונרתע. כי הוא הרגיש שאיננו מוכן, ואני חושב שעשה טוב. שוב החלו או בהכנות שנמסקו לסיפוי, שוב החלו ושוב דיברו והעניין נמשך. אבל ההכנות המעשיות לא נעשו בקצב הדרוש ועכשיו, אחרי שבע שנים של דיבורים על מס ערך מוסף ובהכנות בלתי-מספיקת, עומדים להנהיגו, ויוצא שההר מוליד עכבר.

אינני יכול להצביע במדויק, גם אינני מוכן לנבא, מה הבאלאגאן הגדול שיווצר במדינה עם הנהגתו, לאחר שלא מוכנים לו. ראיתי בארצות שהסדר של החשבון נאות בהן הוא כבר בעל מסורת של עשרות, אם לא מאות שנים — דבר שאיננו קיים אצלנו עדיין — גם שם נתקלו בקשיים רבים, וזה ארך שנה-שנתיים עד שנכנסו למסלול תקין. כי יסוד היסודות למס ערך מוסף הוא, קודם כל, שהמשק מנהל חשבונות מסודרים. הנהלת חשבונות אצלנו, לצערי הרב, לא קיימת עד היום הזה. היא קיימת בחברות תעשייתיות ומסחריות וזה לפי החוק. יש חלק של עצמאים בעלי עסקים גדולים וכן יבואנים המנהלים חשבונות. כל השאר לא ניהלו חשבונות. אני רחוק מלהאשים עכשיו את שלטונות המס שלא ניסו לאכוף את החוק, אבל עובדה שלא הקפידו. היו ועדות שונות, אבל גם על הסאנקציות על אי-ניהול ספרים לאלה שהיו מחייבים לנהל לפי החוק לפני השנה הזאת, שנת הרפורמה, שניסו להחמיר, גם על אלה לא הקפידו. והעניין של הנהלת חשבונות נהפך בעיני כבר יותר למס-שפתיים פוליטי מאשר למטרה לגופו של עניין. זה נוח גם לנבח. כך גם נוצר הנושא סביב ההון השחור. ואני אגיד מלה על הקשר בין הנהגת מס ערך מוסף לבין ההון השחור. לדעתי, ההון השחור, אביו-מולידו הוא המשטר הזה. מי גרם לצבירת הון שחור אם לא המשטר? אל מי אתם באים בטענות? השיטה הזאת היא גורמה להצטברות ההון הזה. ויש הון שחור במדינה. האם מישוה מנסה לתרץ אותו? מה עושים כדי לבער אותו? עושים כדי להגדיל אותו. עכשיו הולכים ויוצרים פרצות חדשות להגדלת ההון השחור, כי באין ונהגת ספרים מסודרת הרי העניין הזה הוא פשוט — אינני רוצה, חלילה, להפוך אף לא יהודי אחד ללא-ישר, אולם אין ביקורת על כך שמי שיגבה מס ערך מוסף יעביר אותו לקופת האוצר. יותר נוח להעביר אותו לכיס.

בכל החוקים והתקנות שהוציאו על הנהלת ספרים אין מקיפים יותר מ-40%, והנהלת הספרים היא עדיין בבחינת נסיון. לכן נדמה לי שהנהגת מס ערך מוסף בשעה מוקדמת, בלי הכנות, מחטיאה את המטרה.

אגב, אני רוצה לומר, שר האוצר הנוכחי יש לו שיטה: "יובג וגמרנו", שיטת עזרות. אני רוצה לספר לחברי הבית שמר רבינוביץ חוזר על שיטתו. אני זוכר שהוא התחיל בה לפני חמש-עשרה שנה בעיריית תל-אביב — על כל דבר הוא מינה ועדה.

שר-השיכון א. עופר:
אל תגלה סודות.

שמחה ארליך (הליכוד):

אני לא מספר סודות, אני רק מזכיר נשכחות. למה לא היתה ועדה? היתה גם ועדה ציבורית לבניית תחנת אוטובוסים בתל-אביב, ומר רבינוביץ קבע שתי תחנות: צפונית ודרומית. למולו ולמולנו היה רק פילץ אחד.

בלבד. הם ישלמו מס זה רק משכר העבודה שהם משל-מים, ולא מן הרווח. על זה אין תלונה. אין רווח — אין מס על רווח, ואפילו יש רווח בלי כוונה — טוב שלא יהיה מס על זה. אבל למה 3%? הרי זו אפליה. לדוגמה: קופות-גמל וחברות ביטוח. יש להן אותו סיג עסק — ביטוח. יש להן אותו חוק — חוק הפיקוח על עסקי ביטוח, גם על קואופראטיבים לביטוח וגם על חברות ביטוח. ההבדל הוא בכך שעל אלה ועל אלה הוטלה חובה של חישוב אקטוארי, אבל אותן קופות-גמל וקרנות פנסיה לא מקיימות את זה. אבל זה לא חשוב לעניין שאנחנו דנים בו. עובדה שזה ביטוח וזה ביטוח, זה פיקוח לפי חוק הפיקוח וזה פיקוח לפי חוק הפיקוח — למה כאן מחצית של המס השני? זו אפליה סקטוראלית מן הסוג הגרוע ביותר. אמנם המשטר כולו בנוי על אפליה סקטוראלית, אבל בזמן האחרון באוצר היו לפחות קצת מתביישים, ואילו עכשיו כבר אין מתביי-שים. מי הרשה לעצמו, באופן כל כך גלוי, להכניס לשיעורי המס אפליה כזו, דיסקרימינציה כזו?

עוד סעיף אחד, אדוני היושב-ראש, ובכך אסיים. אני מתכוון לסעיף של הרטרואקטיביות. בדרך כלל יקבל המס תוקף מחרתיים, אבל לגבי הבנקים וחברות הביטוח — מ-1 בינואר 1976, זאת אומרת שהוא יהיה רטרואקטיבי, אלא גם החוק יהיה רטרואקטיבי, ובחוק זה נמצאים סעיפים של עונשים: שנת מאסר, שנתיים מאסר, ארבע שנות מאסר. בתוקף החלטה שנתקבלה עונשים אלה וסעיפים פליליים אלה הם על מעשים שלא היו פליליים עד היום, אבל ייעשו פליליים החל מ-1 בינואר 1976. איך אתם לא מתביישים? אתם רוצים להיות מדינת חוק, מדינה דמוקרטית, דמוקרטית בפועל, ובאמצעות חוק רטרואקטיבי של מס שלא היה אתם הופכים רטרואקטיבית חובות שלא היו חובות ופתאום נעשו חובות, בדיעבד, בשישה חודשים. מה שהיה מותר במשך שישה חודשים נעשה לאסור במשך שישה חודשים.

אדוני היושב-ראש, אצביע נגד צווים אלה.

היח"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת ארליך, להנמקת דעה נפרדת שלו.

שמחה ארליך (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה להתייחס לצד האירגוני והאופראטיבי של מס ערך מוסף. המס הזה באופיו הוא מס מורכב מאוד ומסובך מאוד. יש הרבה ארצות בעולם שדנו על הנהגתו של המס הזה ונרתעו מכך בגלל מורכבותו. גם אצלנו מס ערך מוסף, אם אינני טועה, נמצא על השולחן מאז 1970 ואף מלפני כן.

כבר ב-1970 או 1971 יצאה משלחת מטעם ועדת הכספים לאירופה ללמוד את מבנהו של המס הזה. הוועדה חזרה בהתרשמות מאוד חיובית, אבל, כמוכן, היו גם הרבה מאוד שיקולים רציניים והיסוסים. הוועדה חייה עקרונית את המס, אך היתה בדעה שהנהגתו קשורה בהרבה מאוד הכנות אירגוניות ואחריות.

שר האוצר הקודם, המנות ספיר ז"ל, החל בהכנות. הוא לא אחת הכריז כי הנה בשנת התקציב הבאה ינהיג

יצחק בן-אהרן (המערך):
מדוע אינה קיימת?

שמחה ארליך (הליכוד):
כ' רק 20,000 חברות וכמה אלפי עצמאים מנהלים חשבונות. מרבית העצמאים אינם מנהלים חשבונות. צריך לעשות חריש עמוק כדי להנהיג הנהלת חשבונות, ורק אחר כך להנהיג מס ערך מוסף.

אני בא לשאול שאלה אחרת: כיצד גופלות החלטות כלכליות-פיסקאליות במדינה? אנו עדים לתופעה חד-שהן שהחלטות ממלכתיות גופלות בחדרים מפלגתיים. ועדת ההכרעות הפכה למוסד עליון של המדינה. היא מכתיבה לממשלה, והממשלה לכנסת.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
ומאיר זרמי מכתוב לוועדת ההכרעות.

שמחה ארליך (הליכוד):
למעשה הממשלה והכנסת, הופקעו מהן סמכויותיהן החוקיות והועברו לגוף מפלגתי. מה היו שיעורי המס ששמענו עליהם — 6%, 8%, 10%? יש סברה שהיה מוסכם מראש בין זרמי, משל ורבינוביץ: אתה תציע 6%, הוא יציע 10%, אני אציע 8% ונתפשר על 8%. זוהי גישה ממלכתית? על יסוד זה קובעים שיעור מס? זוהי החלטה פוליטית, אך בשום פנים ואופן לא פיסקאלית.

יצחק בן אהרן (המערך):
אילו היתה מתקבלת החלטה על 10%, זו לא היתה החלטה פוליטית?

שמחה ארליך (הליכוד):
אני מוכן להסכים ל-15%.

מנחם בגין (הליכוד):
צריך היה להביא את העניין לכנסת.

שרה-שיכון א. עופר:
מביאים.

מנחם בגין (הליכוד):
בדיעבד. מפלגה מטילה מס?

יצחק בן-אהרן (המערך):
אתה רוצה משטר בלי מפלגות?

שמחה ארליך (הליכוד):
אנחנו רוצים משטר עם מפלגות, אבל שלא יפקיעו את הסמכויות מן הממשלה ומן הכנסת. בימים אלה הלכה כל הממשלה לוועדה המרכות של ההסתדרות. הוד מעלתה, הוועדה המרכות של ההסתדרות. לפי המסורת של בן-גוריון, שרת, ואשכול ז"ל, ותיבדל לחיים ארוכים. גולדה מאיר, ממשלת ישראל הולכת לוועדה המרכות. כל הכבוד לוועדה המרכות, אבל היא צריכה לבוא לממשלת ישראל. ואחם רוצים שלממשלה הזאת יהיה מעמד בעם.

אני רוצה לעמוד על עוד נקודה אחת, על הופעותיו והתחייבויותיו של שר האוצר.

אילו נמצא פילץ שני, היו לנו היום בעיות עם שתי תחנות אוטובוסים בתל-אביב.

(שר-השיכון א. עופר קורא קרי-את-ביניים)

אדוני שר השיכון, אל תפריע לי. בשתי שנות כהונתו הקים שר האוצר ועדות למכביר. הכל יפה, אבל הביצוע הוא כשלון מופת. משנה "מתפנצ'ר" בביצוע. אינני רוצה לדבר עדיין על הרפורמה, כיצד היא מתבצעת: אינני רוצה עדיין להתבטא עליה, שמא יגידו: שוב ביקורת. יש לי סבלנות. נחכה שנה ונראה. הנה ועדת-ברקאי: מה קרה לוועדת-ברקאי? זה היה, למעשה, שטר בוררות ששר האוצר חתם עליו. באיזו קלות הפר השר התחייבות זו. מה קרה לשעות הקיץ? מי קובע במדינה הזאת? לכן, כדי להנהיג מס כה מורכב היה צריך לקבוע שנתיים חשבונות אסור להנהיג את המס הזה, כי הוא מהווה גורם שלילי באשר הוא מאפשר הצטברות הון שחור נוסף.

כעת אני בא לשאול שאלה אחרת: אומרים אנשי האוצר, או שר האוצר, שבעצם 70%—80 ממס ערך מוסף ייגבו מחברות או מיבוא והשאר זה שולי, 20%. אם זה נכון, כיצד מרעישים עולמות על שר 200,000 עצמאים אינם מנהלים ספרים? או שהם שוליים או שהם מהווים בדרך חשוב. או מה הרעש על הנהלת ספרים? בהנמקות סותרות אלה שוכחים ממקרה למקרה. לכן, החוקים יכולים לעמוד במבחן אם יש גם ביצוע. מוטב שלא לחוקק חוק כשלא יכולים לבצע אותו או לכבדו, ומוטב לא להנהיג מס שסופו כשלון. אני נמצא בחברה טובה כאשר אני טוען כך. גדיד בנק ישראל ודאי לא חשוד בהשתייכות לאפוזיציה. נהיג הוא לא כל כך בטוח שכל כספי מס ערך מוסף ייכנסו לקופת האוצר. הוא מדבר בצורה דיפלומטית, כפי שמחייב אותו מעמדו כנגיד בנק ישראל, והוא מדבר על טיפסוף. אני חושש מפני גשם. בסופו של דבר הולכים להעניש שוב את הישרים והמסודרים. מי שמנהל חשבונות, מי שמשלם מס הכנסה של אמת, מי שהכל נמכר אצלו בחשבון — הוא ישלם מס ערך מוסף. מי שלא עשה זאת קודם, לא רק שלא יפסיד, הוא יזכה, ייהנה וירוויח יותר. לכן ההון השחור במדינה לא יקטן, הוא יגדל, כי עכשיו פותחים בפניו לא פירצה קטנה אלא חורים ענקיים; כי לא תהיה כל ביקורת מי יוכל מבחינת כוח-האדם לערוך ביקורת? מה כוחו של מס ערך מוסף? כוחו הוא בכך שהוא בנוי על יסוד שרשרת, שחוליותיה מבקרות האחת את השנייה; ככל שהמס מושחת על הנהלת חשבונות, צריך פחות מנגנון של פקידים ממשלתיים לביקורת. כל מוכר וכל קונה בודק את הוולת. הוא לא יקנה מן הוולת אם לא יקבל חשבון. עליידי כך ניתן לחסוך כוח-אדם במנגנון הממשלתי. אם אני חייב לשלם מס ערך מוסף, לא אקנה מן הוולת אם לא אקבל חשבון. בדרך זו אני מבקר את הוולת. וזו הביקורת הטובה ביותר, האינטרס של האזרח, של התע-שיין, של בעל-המלאכה, של הסוחר. לא ביקורת של מנגנון פקידים, אלא האינטרס הטבעי של האזרח יכול לשמש תמריץ טוב וביקורת טובה, כך שמש ערך מוסף במסגרתו הכוללת יבוקר עליידי החוליות השונות שהוא מוטל עליהן. אולם תשתית זו אינה קיימת עדיין.

— החלטות בדבר אישור הוראות בצווי מס ערך מוסף (בן-אהרן, ארליך, עופר, ישעיהו, פעיל, קרגמן, בגין) —

יצחק בן-אהרן (המערך):

הרבה יותר מכבוד לא נתנו להם, אתה יכול להי-רגע.

שמחה ארליך (הליכוד):

אני רגוע. ואין זה מפריע לי שחולקים כבוד לוועדה המרכזת. אבל מפריע לי שפוגעים בסמכויות הממ"שלה והכנסת. וסמכות זו — סמכות קביעת שיעורי מסים — היא סמכותן של הממשלה ושל הכנסת.

אני רוצה לשאול מה ערך לאמינות של שר בממ"שלה? יש ערך או אין ערך?

שר-השיכון א. עופר: יש.

שמחה ארליך (הליכוד):

הלוואי והיתה זו אמת. שר עולה על בימת בית הנבחרים ומכריז הכרזות, מצהיר הצהרות, גותן הת-חייבויות מפורשות, וכעבור זמן מתכחש להן כאילו לא היו. שר האוצר, בהביאו הצעת חוק מס ערך מוסף לכנסת, התחייב התחייבות מפורשת שיבטלו מסים עקי-פים ויבטלו מס מעסיקים. דבריו רשומים ב"דברי הכנ-סת". איך יכול השר להתחשב להתחייבויותיו? מה הוא האמון שהציבור יכול לרחוש לשר כזה?

אני מחייב מס ערך מוסף בשיעור גבוה, גם בשי-עור של 15%. באנגליה קיים מס ערך מוסף ששיעורו 25%. אבל בוטלו מסים אחרים. הייתי מציע כי לתקופת הנסיון, לתקופת ההרצה במשך שנתיים, יוטל מס ערך מוסף בשיעור של 2%, ולא יבוטלו המסים העקיפים. אבל אין ללכת בדרך-לא-דרך שרוצים ללכת בה עכ-שיו. מדוע לא הודיע שר האוצר, לפני חודש או לפני שבועיים, כי המסים העקיפים על מצרכים חיוניים יבוט-לו, כדי למנוע בהלת קניות? אנשים קנו מצרכים שמחר מחיריהם יהיו גמורים יותר. מדוע יוצר שר האוצר פאניקה בכל פעם? כל היבואנים והסוחרים שמחים על ששר האוצר מטיל מדי פעם גזירות חדשות, כי הדבר מסייע להם לרוקן את המלאי שלהם. אנשים קנו מוצרים במחירים גבוהים, מוצרים שמחר מחיריהם יהיו גמורים יותר. מדוע לא הודיע שר האוצר לפני חודש שמס הקנייה על מוצרים אלה ואלה יבוטל? מדוע הכל צריך להיעשות לאחר מיקוח עם ההסתדרות וברגע הא-חרון, דבר הגורם לבהלת קניות ולפגיעה בכיסו של האזרח?

מסיבות אלו אני מצטרף להודעה של חברי, חבר-הכנסת בדר, ואצביע נגד צווים אלה.

היו"ר י. ישעיהו:

יושב-ראש ועדת הכספים ישיב על הדעות הנפרדות.

מאיר פעיל (מוקד):

חבר-הכנסת קרגמן, אני מוכן להשיב במקומך.

ישראל קרגמן (יו"ר ועדת הכספים): ממקומך.

מאיר פעיל (מוקד):

אני מוכן להשיב ממקומי במקומך.

ישראל קרגמן (יו"ר ועדת הכספים):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כמה מן הדברים שנאמרו על-ידי חברי-הכנסת בדר המלומד אינם שייכים לשיעור המס, הם שייכים לתכנון של החוק. והחוק אושר על-ידי הכנסת. אינני זוכר באיזה רוב אושר החוק, אבל הוא אושר על-ידי הכנסת. ובחוק נקבעו מ"ראש כמה דברים, כמו הקביעה שעל פירות וירקות לא יהול מס ערך מוסף. אני חושב שטוב עשינו שקבענו זאת בחוק. כל מי שמזדמן לשוקי הפירות והירקות — ואני מזדמן אליהם לעתים די קרובות — רואה תנודות המחירים של הפירות והירקות. בבוקר מחיר אחד, ואחר-הצהריים מחיר אחר. כל החישובים לצורך גביית מס ערך מוסף על פירות וירקות, לא היה להם כל ערך, כי אלה אינם מחירים קבועים אלא מחירים המשתנים פעם או פעמיים ביום.

דברים כאלה טוב שאינם בחוק מס ערך מוסף. חברי-הכנסת בדר ורון ואנוכי, לאחר שיצאנו בתור משר-לחת, חזרנו לארץ והגענו למסקנה ששיעור המס חייב להיות אחד, ואת זאת הגשמו. שיעור מס ערך מוסף על סחורות הוא אחד. אינני מדבר על שירותים וכ-דומה, כי זה אינו שייך בכלל לחוק הנוכחי.

גם אני בעד ביטול כל מסי העקיפין, אבל זה צריך לקחת זמן. מי שחושב שאפשר לעשות זאת מיד — להנהיג מס ערך מוסף ולבטל את כל מסי העקיפין בבת-אחת — אינו מכיר את המציאות. מבחינה תיאור-רטית אולי פשוט לטעון שעלינו לקיים את המס כמו באלצות אחרות — דנמארק, שבדיה ועוד — אבל באופן ממשי הדבר הרבה יותר קשה. כולנו יודעים שהכוונה של מס ערך מוסף היא לבטל את מסי העקיפין, אבל אנן חייבים לעשות זאת באופן הדרגתי.

מנחם בגין (הליכוד):

אומרים שתהיה אנדרלמוסיה בארץ. מומחים אומרים זאת.

ישראל קרגמן (יו"ר ועדת הכספים):

אני מבקש מחבר-הכנסת בגין וגם מחבר-הכנסת אר-ליך לא לומר דברים כאלה, לא לומר שזה ייכשל, שזה לא יצליח. אנו צריכים לעודד את העובדים שביצוע גבייתו של מס זה הוא בטיפולם. לומר שזה לא מוצלח, לומר שזה לא יתבצע — זה כאילו לומר להם שלא כדאי להם לעבוד ולעמול כדי שהדבר כן יצליח.

חברי הכנסת, החוק כבר נתקבל — לא לפני שני-תיים אלא לפני זמן לא רב. אנו ידענו שזה לא קל, אבל עם זה ידענו גם שחייבים להנהיג את המס הזה. אילו היינו אומרים: עד שלא ינהיגו הנהלת פנקסים בכל עסק ועסק בארץ לא ננהיג את מס הערך המוסף, הרי לא היינו יכולים לבצע את החוק גם בעוד שנתיים. אני מקווה שתחת הלחץ הנוכחי בכל זאת יונהג החוק כראוי, ואני יודע שזה יקח זמן.

עלי לומר ש-80% מן הפוטנציאל של המס הזה דווקא מכוסה על-ידי ניהול חשבונות. התעשייה, חברות בניין, חברות שיווק גדולות — כל אלה מנהלות פנקסים. אבל צריך להסתער גם על היתר, וזו עבודה קשה. אנשים עדיין אינם תופסים, אינם מבינים, יש לדעת כי יוטלו עונשים. הצענו, יחד עם ח-

חוברת ל"ד, ישיבה ש"י

— החלטות בדבר אישור הוראות בצווי מס ערך מוסף (קרגמן, ישעיהו, פעיל, בגין, רונן); חוק לשכת עורכי-הדין (תיקון מס' 11) (ישעיהו, צדוק) —

ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו מס ערך מוסף (שיעור המס על עיסקה ועל יבוא טובין), תשל"ו—1976, נתקבלה.

היו"ר י. ישעיהו:

אני מעמיד עתה להצבעה החלטה בדבר אישור הוראות בצו מס ערך מוסף (שיעור המס על מלכ"ר ועל מוסד כספי), תשל"ו—1976.

הצבעה

היו"ר י. ישעיהו:

אותם קולות, אין הבדל, ובכן, אני קובע שגם החלטה זו נתקבלה.

מאיר פעיל (מוקד):

נראה לי שבהצבעה זו היה שינוי ביחסי הקולות.

מנחם בגין (הליכוד):

במערך היה אחד נגד, אבל לא ספרו אותו.

אליעזר רונן (המערך):

ואצלכם היו שלושה קולות בעד, אבל לא ספרו אותם.

היו"ר י. ישעיהו:

האם יש לכם עניין בספירת הקולות?

מאיר פעיל (מוקד):

יש ויש.

היו"ר י. ישעיהו:

בבקשה — נחזור על ההצבעה, ונמנה את הקולות.

הצבעה

41

בעד ההחלטה

25

נגד

ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו מס ערך מוסף (שיעור המס על מלכ"ר ועל מוסד כספי), תשל"ו—1976, נתקבלה.

בר-הכנסת יוחנן בדר, שכל מי שלא יגיש חש-בונות למס הכנסה ולא ינהל פנקסים — לא יוכל לקבל עבודה בממשלה או ברשות מקומית. כמו כן הצענו שהממשלה לא תקנה מוצרים אצל מי שלא יוכיח כי הוא מנהל פנקסים כראוי. קיימת גם הצעה לא לחדש רשיון עסק קטן שאין לו קופה רושמת. אבל מי שחושב שזה ייעשה בארץ כולה — טועה; אין זה כך.

ועוד הערה אחת שברצוני להעיר לחבר-הכנסת הנכ"ב ידידי דוקטור בדר: אני מקבל את הקונצפציה שאין להטיל מסים באופן רטרואקטיבי. זה כלל חשוב, ונדמה לי שאנו שומרים עליו. כמה מקרים של הטלת מסים באופן רטרואקטיבי יכולים אנו למנות? אני זוכר שהיה פעם מקרה בעת שישאל רוקח המנוח היה שר. היה אז חוק מיוחד בעניין חינוך הקשור לרשויות המקומיות. אני יכול למנות עוד מקרה אחד או שניים, אבל לא יותר.

אני שואל: מדוע אנו צריכים לשחרר את הבנקים, שמצבם בהחלט לא רע, מהמשכיות התשלום כפי שנדרש מהם עד דצמבר 1975? אל לנו לשכוח באיוז מצוקה אנו נמצאים. אינני רוצה לפרט כאן על מה אנו מת-ווכחים בתחום מסויים, על סכומים של מאות מיליוני לירות. מדוע אנו צריכים לשחרר את הבנקים?

אני מציע לבית לאשר את הצוים. אני פונה שוב אל חברי הכנסת: בואו נעשה מאמץ משותף ונעזור למנגנון לגבות את המס באופן הישר ביותר, ואל-נא נטיל אימה שהדבר אינו מוכן ושהוא ייכשל. זו קריאתי לחברי הבית, לכל האירגונים ולכל האזרחים בארץ.

היו"ר י. ישעיהו:

חברי הכנסת הגיעה שעת ההצבעה. אני מבקש תשומת-לב מלאה והפסקת כל השיחות. אני מעמיד להצ-בעה את ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו מס ערך מוסף (שיעור המס על עיסקה ועל יבוא טובין), תשל"ו—1976. אבקש למנות את הקולות.

הצבעה

40

בעד ההחלטה

25

נגד

ו. חוק לשכת עורכי-הדין (תיקון מס' 11), תשל"ו—1976*

(קריאה ראשונה)

היו"ר י. ישעיהו:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: חוק לשכת עורכי-הדין (תיקון מס' 11), תשל"ו—1976 — קריאה ראשונה. את החוק יביא שר המשפטים.

שר-המשפטים ח. י. צדוק:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, שופט בבית-משפט שלום בעל ותק של חמש שנים לפחות בעריכת דין ובשיפוט כאחד רשאי לאמן מתמחה לעריכת דין. גם

שופט משפטי בבתי-הדין הצבאיים, בעל אותו ותק, רשאי לשמש מאמן למתמחים כעורכי-דין. לשופט תעבור רה, שסמכויותיו בעבירות התעבורה בדרכים הן כסמכויות שופט בית-משפט שלום, לא ניתנה עד כה הסמכות לאמן מתמחים. זמן-מה היססנו אם יש להעניק לשופט תעבורה סמכות זו, שהרי מטרתה של ההתמחות היא להעניק למתמחה נסיון רב-גוני ככל האפשר. אולם למעשה מתפתחת עבודתו של עורכי-הדין יותר ויותר

ההדדית, יש כאן עניין מצפוני שני שאנחנו חייבים לתת עליו את הדעת.

המקצוע של עריכת דין הוא מקצוע חפשי. איפה יש עוד דוגמה בארץ שאנחנו חייבנו אדם בעל מקצוע חפשי, עליידי חוק, להיות חבר דווקא בקרן זו או זו לביטוח חיים או לגימלה? אין דוגמה כזאת. הייתי אומר יותר מזה: אני מפפק אם קרן זו תצליח, עם כל המעמד המחייב והעזרה שנעניק לקרן עליידי החוק הזה, לצבור כספים שיספיקו לה להיות קרן כל כך רצינית; ואילו גיתנה אפשרות לעורכי־דין להיות חבר בכל קרן גימלה אחרת, ייתכן שהיה יכול לצבור כספים יותר גדולים ולהבטיח לעצמו את קיומו בחקופת זיקנתו. עליידי החוק הזה שאנחנו מחוקקים כאן אנחנו מחייבים, בפעם הראשונה, חברים העובדים במקצוע חפשי ומאורגנים בלשכה להיות חברים דווקא בקרן זו, ולא באחרת לפי רצונם החפשי. ייתכן שאני טועה, אשמח אם יעמידו אותי על טעוה.

וכאן באמת נשאלת שאלה: מצד אחד אנחנו עושים מעשה סוציאלי ומאוד מוסרי לפי עקרון העזרה ההדדית, ולפי הערכתי אנחנו באמת עושים צעד חשוב קדימה. מצד שני, איך נסחרר עם זה שזאת למעשה כפייה? אמנם יגיד לנו שר המשפטים שלשכת עורכי־הדין, אשר מייצגת את חברי הלשכה, היא אשר פנתה לממשלה והציעה זאת, כלומר היזמה באה מצדה, ואם כך, אין כאן למעשה כפייה. אבל אני רוצה להצביע על עוד נקודה אחת. בקרנות אחרות, למשל בקרן גימלאות מרכזית — קרן של מעסיקים — חייב אדם, אם הוא עובד מוסדות ההסתדרות, להיות שייך לקרן זו ולא לאחת רת. אבל או המעביד משלם בעדו חלק רציני מאוד בצבירת הגימלה. כאן אנחנו מחייבים אדם להיות חבר בקרן ולשלם לה מכסף, בעוד שיש לו אפשרות להיות חבר בקרן אחרת ואולי גם לזכות לתנאים הרבה יותר טובים. זו שאלה מצפונית מאוד עקרונית.

אני רוצה לעורר שאלה נוספת. בהצעת החוק נאמר שאנחנו מסמיכים את שר המשפטים להתקין תקנות. אבל כשאנחנו באים לאשר את הצעת החוק הזאת, טרם ראינו את התקנות שיציע שר המשפטים. איך אפשר לחייב את חברי הכנסת לתמוך עכשיו בהצעה זו ולהעביר אותה לוועדת החוקה, חוק ומשפט, ואיך אנחנו נוכל לחייב את חברי הלשכה, בלי שראינו את התקנות של הקרן הזאת?

היור' מ. שחל:

חברי הכנסת לין, תמיד קיימת האפשרות שוועדת החוקה, חוק ומשפט, כאשר תדון בהצעת החוק, תוסיף את המילים "באישור ועדת החוקה, חוק ומשפט".

אמנון לין (הליכוד):
כן.

השאלה המתעוררת לפני היא: אחד מתחומי העבודה בישראל שהם מן הבלתי־צודקים הוא התחום של עריכת דין. מוסד זה, חברה זו, ציבור זה של עורכי־הדין הם אחד הציבורים שיש בו אי־צדק הכי־משווע בחלוקת העוגה המתחלקת בין בעלי המקצוע. אנחנו תמיד אומרים שזהו מקצוע חפשי. תמיד עמדה בפנינו השאלה איך אנחנו נוכל לחייב חלוקת העוגה בצורה צודקת יותר

לקראת צימצום והתמחות בשטח מסויים. קשה היום למצוא משרד או לשכה בשירות הציבור שהמשפטן הצעיר בהם יהיה במגע עם כל הסוגיות המעשיות של המשפט. הדרך הנכונה להשלמת ההתמחות החסרה במקום התמחות אחד היא העברתו של המתמחה למקום אחר במשך השנתיים של ההתמחות, היינו העסקתו במקומות מספר בנה אחר זה. בנסיבות אלה אין עוד סיבה לכך ששופט תעבור לא יוסמך לאמן מתמחים.

הסוגיה השנייה שדנה בה הצעת החוק שלפניכם נוגעת לשירותי הרווחה הניתנים עליידי לשכת עורכי־דין. מזמן הקמתה עוסקת הלשכה באמצעות מוסדות עור במתן תגמולים לחברים לעת זיקנה ולשאיניהם אחרי פטירה. אולם הסדרים אלה עד כה מבוססים על הצטרפותו מרצון של החבר למוסדות אלה. אין תודעה מספקת בקרב עורכי־דין לא מעטים לחיוניות של הסדרים אלה, בייחוד בעידן שרק מעטים מבין עורכי־הדין מסוגלים לצבור חסכונות של ממש לימי זיקנה או למקרה של מוות. התוצאה היא שהגימלאות מוסדות הרווחה של הלשכה מסוגלים להעניקן הן צנועות ביותר, ויש בהן כדי לתרום תרומה קטנה בלבד לבעיות הקיום בגיל הזיקנה או במקרה מוות.

לכן מוצע לאפשר הפיכת החברות במוסדות רווחה אלה לחברות חובה. עם זאת לא יחוייבו בהצטרפות למוסדות של הלשכה עורכי־דין שכירים, בעיקר עובדי מוסדות ציבור, המסונפים מזמן לקרנות תגמולים וכיוצא באלה, או הזכאים לקיצבה תקציבית; אך לא תהא מניעה להצטרפותם מרצון.

הטלת חובה להצטרף לקרנות מחייבת, כמובן, הקפדה יתירה בכל הנוגע לדרכי הפיקוח על המוסדות הנדונים. לכן מוצע שתקנון הקרן יהיה טעון אישור שר המשפטים, וניתן גם מעמד לעניין הפיקוח למפקח על עסקי הביטוח שבמשרד האוצר. על הקרנות יחולו כל הסייגים המוטלים על קרנות מסוג זה בדיני מס הכנסה ובכל חוק אחר.

אני מבקש להעביר את ההצעה לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היור' מ. שחל:

חברי הכנסת, הדיון על הצעת חוק זה הוא אישי, במסגרת של עשר דקות לכל נואם. רשות הדיבור לראשון המשתתפים בדיון, חברי־הכנסת לין, ואחריו — לשני והאחרון, חברי־הכנסת פעיל.

אמנון לין (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, אני, כמובן, רואה בחיוב את הצעת החוק שהוגשה לנו עליידי שר המשפטים. אני יודע גם שלשכת עורכי־הדין המליצה זה מכבר על היומה הזאת של הממשלה, להגיש את החוק לכנסת כדי שנעביר ככל המוקדם את ההצעה לוועדת החוקה, חוק ומשפט. החיוב שבהצעת החוק הוא, קודם כל, בעקרון העזרה ההדדית. כפי שהסביר לנו כבוד השר, קורה לעתים קרובות במקצוע החפשי הזה שעורכי־דין אינם מצליחים במשך כל תקופת עבודתם בעבודה זו, במקצוע חפשי זה, לצבור כספים שיספיקו להם לתקופת זיקנתם. אולם בצד העניין המצפוני־מוסרי הזה של קרן לעזרה הדדית, של עקרון העזרה

פרטי, או אצל פרקליט מחוז — על אף הכל, אותם אנשים שכולם משפטים, ועד כמה שאני יודע הם נחשבים למשפטים טובים, המליצו שאביע לפני השר ולפני ועדת החוקה, חוק ומשפט, תרעומת על סעיף זה. כולם חושבים ששופט תעבורה, על אף העובדה שסמכויותיו הורחבו לאחרונה, ההתמחות אצלו היא התמחות יותר מדי צרה, יש סכנה רבה שהתמחה, סופו שלא ישתלם במכלול הבעיות שהעבודה דורשת, גם אם לפי החוק הוא צריך להתמחות אצל אנשים אחרים.

הם הפנו את תשומת-לבי לדבר נוסף, שרוב שופטי התעבורה — שלא לדבר על איכותם, בהנחה שכבודו של כל משפטן במקומו — עמוסים עבודה רבה, וכל המתמחה אצלם אינו יכול אלא להתמחות בעבודה הסטאנדארטית של שיפוט תעבורה, ויש סכנה של חינוך משפטים באורח חד-סטרי.

אני מביא בקשה זו מעל בימת הכנסת, בשם כמה וכמה משפטים טובים, וזו ההצעה היחידה שיש לכולם על החוק הזה. כולם מקבלים את החוק בברכה ומבקשים באמצעותי שוועדת החוקה, חוק ומשפט תבדוק סעיף זה בדוק היטב ולא תאפשר להתמחות אצל שופטי תעבורה.

היו"ר מ. שחל :

תודה לחברי-הכנסת פעיל ; בתקווה שוועדת החוקה, חוק ומשפט תבין את הרמז אני מוסר את רשות הדיבור לאחרון המשתתפים בדיון זה, חברי-הכנסת אנקוריון.

ארי אנקוריון (המערך) :

אדוני היושב-ראש, לא התכוונתי בכלל לדבר על הסעיף הראשון בקשר להתמחות אצל שופטי תעבורה, כי לא ראיתי כיצד אפשר להתנגד לסעיף זה —

היו"ר מ. שחל :

הוא לא התנגד — הוא רמז.

ארי אנקוריון (המערך) :

— אבל חברי-הכנסת פעיל שקדם לי יודע, כנראה, טוב יותר מה שנעשה בתחום בתי-המשפט ולכן עורר שאלה בעניין זה. אני חושב שכל מי שיש לו מגע עם בתי-המשפט — וכוונתי גם לשופטי התעבורה — יודע שיש שם פראקטיקה משפטית נרחבת למדי, ומגיעים לפעמים למשפטים מסובכים מאוד, בקשר לתאונות דרכים, למשל, שאפשר ללמוד מהם יפה גם את החוק וגם את הפרוצדורה. כאשר המתמחה מתמחה אצל עורך-דין פרטי, האם אצל כל עורך-דין פרטי הוא יכול להתמחות בהתמחות החשובה ביותר ? יש עורכי-דין שיש להם פראקטיקה צרה מאוד בתחום צר מאוד, והמתמחה לומד בתחום הצר הזה. וודאי שאין לחשוש שהמתמחות אצל שופט התעבורה תהיה צרה ביותר, בייחוד כאשר יש גישה לגיוון הפראקטיקה במקומות אחרים נוספים, כגון אצל פרקליט המחוז או פרקליט המדינה וכיוצא בזה. לכן מצאתי לנכון להוסיף דברים בתחום זה. אני תומך בהצעת החוק בנקודה זו.

התכוונתי לדבר על עניין הפרק השביעי הנוסף בנושא קרנות גימלאות.

עקרון העזרה ההדדית אצל עורכי-הדין קיים במשך הרבה שנים. הוא תישה קיים במשך הרבה שנים גם

כאשר בחירת הקהל את העורך-דין שלו היא חפשית, ובחירת העורך-דין היא לפי הערכת הקהל את כושרו וכו'. אם זהו מקצוע חפשי — זכאי גם בעל המקצוע החפשי להחליט ולברור לו באופן אישי לאיזו קרן הוא משתייך, בעיקר כאשר אינני בטוח מה יהיה המדד לקביעת שיעור המס החודשי או השנתי, או מה יהיו הזכויות של בעלי ההכנסה הקטנה יותר לעומת בעלי ההכנסה הגבוהה יותר. יש כל מיני דברים בתקנות שאני חייב לדעת אותם לפני שאני אחייב הצעה זו או לא, אפילו כדי להחליט אם להעביר אותה לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

אני רוצה להצביע על חשש גדול שמקנן בלב עורכי-דין צעירים אלה, הטוענים שיש ציבור גדול מאוד של עורכי-דין שייתכן שלא יוכל לעמוד בלחץ ובמשימה הזאת, לא יוכל לשלם את הסכומים שייטלו עליו. על-כל-פנים, איש עדיין לא ראה מה שיעור התשלומים שייקבעו מדי חודש, לפי אילו קריטריונים ייקבעו התשלומים. זו נקודה רצינית מאוד ואני חייב להבהירה לפני שאני בא להציע להעביר את החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

דבר שני המעורר אצלי ספקות הוא שאינני רואה שהקרן הזאת תצליח לצבור רווחים. מאין יתקבלו הרווחים לקרן כדי להעניק גימלה רצינית לעורכי-הדין ?

מתעורר בי הרעיון — אני מציע אותו לכבוד שר המשפטים, אולי הוא יעביר אותו גם לכבוד שר האוצר — אולי כדאי היה, כדי להעמיד מראש קרן זו כקרן רצינית, בעלת יכולת, לעשות צעד משמעותי, שאנחנו נוסיף לאגרות בית-המשפט עוד אחוז מסויים של סכום כסף, שכל מי שנוקט לסעד באמצעות הערכאות המשפטיות, בתי-המשפט, יידע שבנוסף על האגרה — כלומר, בתוך האגרה שהוא משלם — יש אחוז כזה וכוה שניתן לצורך הגימלה של כל המשתייכים ללשכת עורכי-הדין שהם משרתים את הציבור הרחב ונותנים לו סעד ועזרה משפטית בכל בתי-המשפט בישראל. זה איננו עומד בסתירה להצעה זו, אם הצעה זו תתקבל, יהיה לנו יותר קל לבוא ולומר לעורכי-הדין : הנה יצרנו לכם קרן רצינית כדי להבטיח את עורכי-הדין בתקופת יציאתם לגימלה, ולכן ראינו צורך לחייב את עורכי-הדין להשתייך לקרן זו.

היו"ר מ. שחל :

רשות הדיבור לחברי-הכנסת פעיל, ואחריו — לחברי הכנסת אנקוריון.

מאיר פעיל (מוקד) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אקצר מאוד בדברי. אני פשוט רוצה לנצל מעמד זה ולהביא לפני שר המשפטים ולפני ועדת החוקה, חוק ומשפט, שתעסוק בחוק זה, הערה שהגיעה אלי ממכה ידידים משפטים, בתקווה שתחו אוזן. אסתפק בהערה זו ולא אגיש הסתייגות.

הטענה ששיטחו לפני אותם ידידים היא בקשר להתמחות אצל שופטי תעבורה. על אף מה שכתוב בהערה בשולי החוק — שקראנו אותה בעיון — האומרת כי מי שזקוק להתמחות של שנה או יותר חייב בלא-הכי להתמחות שישה חודשים לפחות בלשכת עורך-דין

לבקש את החוק הזה. גם בתקנון של הקרן יצטרכו לשם לב לכל הדברים האלה. אם יש מקצוע שהוא מוכר עליידי החוק ויש לו זכויות סטאטוטוריות, והמקצוע עצמו מבקש לדאוג לעניין של חסכון ועזרה הדדית — אני חושב שזה מעשה נעלה מאוד של המדינה שהיא נותנת תמיכה לדבר הזה.

אמנון לין (הליכוד):
מה המדינה נותנת מכספה?

שר-המשפטים ת. י. צדוק:
אף לא פרוטה אחת.

ארי אנקוריון (המערך):
אינני אומר מה המדינה נותנת. ביום שהמדינה תקבל חוק פנסיה כללית, היא תצטרך לדאוג לקרן. היא תדאג אז לקרנות הפנסיה של הפקידים, של עובדי הבניין, לכל מי שיש לו קרן פנסיה. היא תדאג כיצד ימומנו הקרנות. האם התשובה לפיקפוקים שלך היא לא להקים בכלל קרן כזו?

כמובן, אין טעם להטיל חובת ביטוח פעם שנייה על מי שיש לו ביטוח. אם משפטן הוא גם חבר כנסת, והכנסת דואגת לעניין של פנסיה — אז הוא מבוטח.

אמנון לין (הליכוד):
זו לא דוגמה.

ארי אנקוריון (המערך):
אל תאמר לי לא. פעמיים לא צריך לדרוש ממני לשלם, אבל פעם אחת צריך לשלם. יש בחוק כלל כזה שאם עורכי-הדין מבוטחים פעם אחת, הם לא צריכים לשלם.

אמנון לין (הליכוד):
מה שאתה אומר לא כתוב.

ארי אנקוריון (המערך):
זה כן כתוב. תראה מה שכתוב בסעיף 89(א): "ולת חבר שנתקיימה בו אחת מאלה: (1) הוא עובד בשירות המדינה, או עובד של מוסד או גוף שחל עליו, במישרין או על-פי הסדר, חוק המוכה את עובדי או את שאיריהם, בתנאים שנקבעו באותו חוק, בקיבוצה בשעת פרישה או פטירה".

אמנון לין (הליכוד):
ואם הוא עצמאי?

היו"ר מ. שחל:
אתם כאילו בבית-משפט מתדיינים ומייצגים צדדים. אני מציע שתגמרו.

ארי אנקוריון (המערך):
נאמר במפורש גם על קבוצות אחרות שהן מבטחות. פעמיים לא ידרשו ביטוח. אני מפנה אותך ללשכת עורכי-הדין, תעשה אתם את הוויכוח.

אינני מבין את חברי-הכנסת לין כשהוא תובע משר המשפטים: קודם כל, תן לי את תקנון הקרן. אם יהיה תקנון הקרן, אז יהיה בסדר? האם לא די בכך שהחוק

בהסתדרות עורכי-הדין שקדמה ללשכת עורכי-הדין. כשם שכל הסתדרות עורכי-הדין היתה קיימת על בסיס וולונטארי, כך גם הקרן לעזרה הדדית, שהיתה אצל עורכי-הדין, היתה בעיקר וולונטארית. לשכת עורכי-הדין אימצה את הקרן הזאת.

הקרן לראשונה טיפלה רק במקרים של מוות — במקרה של מוות היתה מעניקה מענק מסויים ליורשים של עורכי-הדין הנפטר. הקרן התפתחה היום גם לנושא של הפנסיה. אינני רואה דבר נעלה יותר בשטח העזרה ההדדית של עורכי-הדין מאשר האפשרות הזאת לדאוג לעורכי-דין בימי זיקנתו.

צריך לראות את המקצוע כמות שהוא. יש עורכי-דין המרוויחים הרבה מאוד. יש עורכי-דין שפרנסתם בכבוד, אבל היא לא חורגת משטח הבינוניות. יש עורכי-דין לא מעטים שבקושי מרוויחים את לחמם. אנחנו היינו עדים לכך שאפילו עורכי-דין שהיתה להם פראקטיקה רחבה מאוד, והם היו עורכי-דין ידועים במדינה, כאשר נפטרו התברר שהעובד שהשאירו כל כך דל שצריך היה לדאוג למשפחה. בציבור הרחב זה לא כל כך ידוע, אבל בחוגי המשפטים הדברים ידועים מאוד. חובת הלשכה לדאוג למקרים האלה.

חוק הלשכה מציין בפירוש בין התפקידים שלה: לייסד קרנות ביטוח, קרנות פנסיה ומוסדות אחרים של עזרה הדדית לחברי הלשכה. נכון, יש קרן פנסיה, אבל אין יודעים מה קורה. מה שקורה הוא דבר פשוט: כאשר זה עניין של התגדבות, ולא עניין של חובה, עורכי-הדין הצעיר אינו רואה את הגיל המתקדם. הוא אומר: אני בן עשרים וכמה, אני בן שלושים וכמה, האם אני צריך לחשוב על גיל שישים וחמש ומעלה? קשה לי לחסוך לצרכי פנסיה. תחת לחץ ההוצאות היומיומיות, תחת לחץ הצרכים היומיומיים, הוא לא חוסך. הלשכה חושבת שהיא צריכה לדאוג לחבריה.

חבר-הכנסת לין, ההצעה הזאת אינה, לפי מיטב ידיעתי, הצעה של שר המשפטים. זו הצעה של לשכת עורכי-הדין. ההצעה מונחת במשך חצי-שנה על שולחן הכנסת. גם אלי היו פניות של חברים המטפלים בעניין קרן עזרה הדדית של עורכי-הדין, שביקשו כי יחישו את הטיפול בדבר. ככל שיקדים הדבר, לפי דעתי ייטב.

צריך להבין שאם הקרן איננה מקיפה את כל הציבור — וזה בכלל לא ציבור כל כך גדול — היא לא תוכל להתקיים. אם חלק מן הציבור הזה יראה את עצמו פטור מלהצטרף, כל החשבונות האקטואריים מורים שלא יהיה קיום לקרן פנסיה כזאת. זה לא יהיה דבר רציני. הכרחי שכולם יהיו חברים בקרן הזאת.

אמנון לין (הליכוד):
גם לאחר שכולם יחוייבו עליידי החוק להיות חברים, גם אז ההצטרפות לא תכסה.

ארי אנקוריון (המערך):
אני לא מומחה לביטוח. עוסקים בזה אקטוארים. אני מניח שעורכי-הדין העוסקים בקרן קיבלו קצת מומחיות. אינני רוצה לפסוק הלכות. אני יודע שאם לא תהיה חובה, אין לה לעתיד קיום, וזה הדבר שהביא אותנו

שהנה באה לפני לשכה, כלומר גוף מאורגן, מוכר בחוק, המאגד בתוכו, מכוח החוק, מקצוע שלם, והמוסדות המוסמכים של הגוף הזה רוצים להקים, במסגרת הגוף הזה, קרן לעזרה הדדית, קרן גימלאות. חשבתי שבכפוף לסייגים חמורים מאוד לגבי מבנה הקרן והפיקוח עליה אין לשלול את האפשרות הזאת. עם קבלתו של החוק הזה אינה קמה קרן גימלאות, החוק רק מאפשר את הקמתה. והקרן, כדי שהיא תהיה קיימת והחברות בה תחייב, צריכה להיות קרן שהתקנון שלה מאושך עלידי שר המשפטים, הפועל בעניין זה, כמו לגבי עניינים אחרים במסגרת חוק לשכת עורכי-הדין, כנציג הציבור. הקרן צריכה להיות כפופה לסדרי פיקוח שייקבעו עלידי שר המשפטים בתקנות, ובשני העניינים, לפני ששר המשפטים יחליט, ישמע עצה מפי מומחה ציבורי לעניין, כלומר מפי המפקח על עיסקי ביטוח. בכפוף לסייגים אלה ראיתי שאין הצדקה למנוע מן הציבור הזה שיקים לעצמו קרן כזאת לעזרה הדדית.

עם זאת, כל כספי הקרן צריכים לבוא מתוך ציבור עורכי-הדין. זאת היא קרן של ציבור עורכי-הדין, זאת לא קרן שהציבור בכללותו, עלידי אגרה נוספת או באיזו שהיא צורה אחרת, צריך לתמוך בה ולסייע בידה. יהיה לנו פעם חוק פנסיה במדינה, זהו יחול על כל הציבור וגם על עורכי-הדין. במקומו של חבר-הכנסת לין לא הייתי מעלה הצעה שמשמעותה היא הטלת חובה על כלל הציבור לתמוך בקרן פנסיה דווקא של עורכי-הדין, או של איזה שהוא ציבור מסוים אחר. עזרה הדדית פירושה שהאמצעים לקרן זו צריכים לבוא מתוך הציבור הזה עצמו, עד שתהיה לנו קרן פנסיה כללית.

אני מבקש להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

הי"ר מ. שחל:

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה.

הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת חוק לשכת עורכי-הדין (תיקון מס' 11), תשל"ו—1976, לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

ז. חוק המקרקעין (תיקון מס' 5), תשל"ו—1976 * (קריאה ראשונה)

כידוע יש שיכונים ציבוריים ופרטיים רבים שהוקמו על קרקעות אשר טרם הושלמו פעולות התיכון שלהם, ולכן לא ניתן לרשום אותם כבתים משותפים. לעומת כ-150,000 דירות בבתים משותפים רשומים, יש במדינת ישראל יותר מ-450,000 דירות בבתים משותפים לא רשומים, ויש להניח שעוד ייתוספו עליהם בעתיד שיכונים שיוקמו על קרקעות שטרם נעשה התיכון לגביהם.

החוק המוצע קובע, בפרק מיוחד שיווסף בחוק המקרקעין, הוראות המסדירות את היחסים בין בעלי

קובע שצריך להיות תקנון? הכל יהיה קבוע בתקנון, והתקנון יהיה טעון אישור של שר המשפטים. האם לא מספיק הדבר הזה?

אחר כך נאמר שקרן הגימלאות תעמוד לביקורת מבקר המדינה, השר יהיה רשאי להתקין תקנות בדבר הפיקוח על עסקיה, בעניינים הנוגעים לבעיות האקטור אריות וכיוצא בזה.

אני סומך את ידי על החוק. אני מקווה שגם בוועדת החוקה, חוק ומשפט הוא לא ישתהה, כדי שניתן את המכשיר הזה בידי לשכת עורכי-הדין.

הי"ר מ. שחל:

רשות הדיבור לשר המשפטים, לתשובה.

שר המשפטים ח. י. צדוק:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ראשית, להערתו של חבר-הכנסת פעיל, שאיננו כאן, אשר בזהירות רבה, בלי לחוות את דעתו שלו, השמיע הסתייגויות ששמע מפי משפטים לגבי הענקת סמכות האיומן של מתמחים לשופט תעבורה. אני חושב שיוכלה לנח דעתו: היקף העבודה המשפטית של שופט תעבורה מספיק כדי ששופט תעבורה יהיה מאמץ למתמחים. היקף זה אינו נופל במאומה מהיקף העבודה המשפטית של רבים, בין בשירות הציבורי ובין בפראקטיקה הפרטית, שהם היום מוסמכים לאמן מתמחים, כגון שופטים עירוניים, שהם שופטי בית-משפט שלום לכל דבר, והיקף הסמכות שלהם מצומצם, כגון שופט צבאי, שגם הוא בעל סמכות מוגבלת, או כגון יועץ משפטי או עוזר ליועץ משפטי במשרד ממשלתי, או עורך-דין שהיקף עבודתו המשפטית יכול גם הוא להיות מוגבל לתחום התעבורה, ולא מעטים כאלה. אין שום סיבה מדוע תישלל סמכות זאת משופט תעבורה.

אשר לעניין העיקרי, שהוא עניין קרן גימלאות של עורכי-הדין, אני רוצה לומר שלא בנקל הסכמתי להעלות את ההצעה הזאת. לשכת עורכי-הדין צריכה היתה לעמוד עלי קשות עד שנשלתי על עצמי ליוזם הצעת חוק זו, מפני שאני מודע לכך שכרוך בזה עניין שבעקרון, והוא הטלת חובה של השתייכות לקרן, חובה מכוח חוק. עם זאת, אחרי שיקול רב ראיתי את עצמי במצב

הי"ר מ. שחל:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: חוק המקרקעין (תיקון מס' 5), תשל"ו—1976—קריאה ראשונה. את החוק יביא שר המשפטים.

שר המשפטים ח. י. צדוק:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חוק זה בא לפתור בעיה קשה, אשר החריפה בשנים האחרונות, והיא הסדר היחסים בין בעלי דירות בבתים שהם בתים משותפים למעשה, אך אינם רשומים כבתים משותפים לפי החוק.

עניין הבתים המשותפים הפך להיות למטרד ולמכת המדינה מבחינת אחזקתם, כנושא חברתי וכונושא הנוגע למסכת יחסי אדם. אני מוכן לתמוך בהצעת חוק זה, המתכוון בעיקר לתפקידי רישום, אבל אין די בו כדי להשתלט על המפגעים המלווים את אחזקת הבתים המשותפים ואת כל מערכת היחסים שנוצרה בהם.

לכן אני אומר: הצעת התיקון בחוק זה היא במקומה ואצביע שהיא תעבור לוועדת החוקה חוק ומשפט. אבל אני רוצה להוסיף כמה דברים שזמן הדין לומר אותם הפעם, ושהם יידונו לקראת הקריאה הבאה של החוק.

כבר שרי השיכון הקודמים מרדכי בגטוב ויוסף אלמוגי היו בשעתם מוטרדים ומודאגים מאוד מעניין אחזקת הבתים המשותפים. הם היו מוכנים להשקיע כסף רב כדי להניע את בעלי הדירות שיתמסרו קצת יותר לטיפול בבתים המשותפים. אבל בשנים האחרונות הנושא החמיר במידה שהדעת אינה סובלתה. נוצר מתח של מריבות, סיכסוכים ומצב אחזקת הבתים חובע תיקון מהותי וקיצוני. קודם כל, שיהיה לנושא זה בעל-בית במדינה, אין במדינה בעל-בית לעניין אחזקת הבתים המשותפים. החוק היום מחלק את הטיפול בבתים המשותפים בין מינהל מקרקעי ישראל לבין משרד המשפטים. לפי דעתי צריך להעביר את כל הנושא הזה של בתים משותפים למשרד השיכון. ואני מציע שהצעה זו תידון בהזדמנות שמגישים את התיקון מס' 5 לחוק המקרקעין.

אני מחזיק לנגד עיני כמה תופעות בנושא זה מהזמן האחרון. לפני כשנתיים, במאי 1974, אמר שר השיכון באחד הכנסים ש"יש התדרדרות בתחזוקת המבנים בבתים המשותפים; הבעיה הולכת ומחמירה, ויש לה השלכות מעיקות מהבחינה הכלכלית והחברתית גם יחד. בשיכונים הנמצאים בבעלות חברת "עמידר" וחברות השיכון הציבוריות ניתן אולי לפתור את העניין" — אומר שר השיכון — "בהחלטות מינהליות. אולם אחזקת בתים פרטיים משותפים יכולה להיפתר רק על-ידי חקיקה מתאימה". ומדובר כמ"ב 450,000 דירות המפרי זרות על פני כל הארץ. מדובר פה על מצב שרובן של הדירות נמצאות במצב בלתי-חוקי, או חוקי-למחצה מבחינת הרישום.

אמר היועץ המשפטי של חברת "שיכון ופיתוח" לפני זמן-מה שבמרבית השיכונים החדשים עומדים המש- תכנים בפני בעיות המצריכות עדיין את פתרון במסגרת חוק הבתים המשותפים, וזה קשור בהיבטים משפטיים וציבוריים כאחד. התיקון המוצע היום איננו פותר סופית את הבעיה. אני יודע שזה צריך לקחת שנים רבות, אבל אם יגשים לפתור את הצד המשפטי של הרישום, יש לראות את הבעיה של אחזקה ושל מערכת יחסי החברה בתוך הבתים כבעיה ראשונה במעלה.

לדעתי צריך ליצור כתובת אחת. היו לי פעם טענות ל"שיכון עובדים". "שיכון עובדים", שהייתה פעם חברה קואופראטיבית, היה ידוע שאיננה רק כונה את הבית אלא גם משתדלת אחר כך להחזיק את הבית ולהדריך את הדיירים באחזקת השירותים המשותפים. אבל זה שנים מספר שגם "שיכון עובדים", ובעקבותיה חברות כמו "רסקו" ואחרות — אינני מדבר על קבלנים פרטיים — עוברת לשיטה שלפיה בונים את הבית, מוסרים

הדירות בדומה להוראות החלות לגבי בתים משותפים רשומים.

החוק יבטיח ניהול ואחזקה נאותים של חלקי הבית הנמצאים בשימוש משותף, כגון חדר המדרגות, הגג, הגינה וההסקה, וכן יחולו על בעלי הדירות אותם הסדרים בעניין יישוב סיכסוכים ביניהם שקובע חוק המקרקעין לגבי בעלי דירות בבתים משותפים רשומים.

מאחר שהפעלת הוראות אלה כרוכה בהוצאות ניכרות, הנובעות מהצורך לקבל עובדים נוספים כמפקח חים וצוותי עבודה לידם, דיור, ציוד משרדי וכדומה, לא ניתן להחיל את החוק בבת-אחת על כל הארץ, ולפיכך בא סעיף 5 להצעת החוק ומורה ששר המשפטים יחיל בהדרגה את הוראות הפרק החדש על אזורי המדינה.

התכנית היא להחיל את ההוראות על שטח המדינה כולה תוך שש שנים מיום קבלת החוק בכנסת. בכל אחת מארבע השנים הראשונות אנו מתכוונים להחיל על כ- 15% מהדירות שבבתים שאינם רשומים, ובכל אחת מהשנים החמישית והשישית תוחלנה ההוראות על 20% מהדירות. התכנית תיקבע, כמובן, לפי סדר עדיפויות של האזורים והישובים השונים. בשלב ראשון יופעלו הוראות החוק בירושלים. כאן יוקם צוות מדגמי של שלושה עובדים, ולאור הנסיגה בעבודת צוות זה יוחלט על ההרחבה והיישום באזורים האחרים.

רצוני לציין את יומתו של חבר-הכנסת אבו חצירא, אשר הגיש הצעת חוק פרטית בנושא זה. הצעתו של חבר-הכנסת אבו חצירא הוגשה לאחר שמשרד המשפטים הפיץ הצעת-תזכיר ולאחר שהצעת החוק אושרה על-ידי הממשלה, אך היתה לה, להצעתו, השפעה חיובית, באשר גרמה לירידת הניסוח הסופי של הצעת החוק של הממשלה והבאתה לפני הכנסת.

תיקון מהותי אחר בחוק המוצע הוא בסעיף 6, שלפיו תיוספף הוראה החדשה היום בתקנון המצוי של בעלי הדירות בבית משותף, שבתוספת לחוק. לפי הוראה זו יהיה בעל דירה רשאי לדרוש מבעל דירה אחרת בבית, שאותו בעל דירה יבצע בדירתו תיקון אשר אי-ביצועו עלול לפגוע בדירתו של דורש התיקון, כגון תיקון ברז או צינור פנימי בדירה אשר קילקולו גורם לדליפת מים בדירת השכן. נמצא שאין בתקנון המצוי אלא זכות לבעל דירה לדרוש מנציגות הבית שתבצע תיקון ברכוש המשותף, אך חסרה הוראה המאפשרת לדרוש תיקון בדירה אחרת.

בשאר הסעיפים מוצעים תיקונים טכניים גרידא. אני מציע להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר מ. שחל:

חברי הכנסת, אנו עוברים לדיון בהצעת החוק. הדיון הוא אישי, במסגרת של 10 דקות לכל נואם. ראשון המשתתפים — חבר-הכנסת פעיל; הוא פעיל במקום אחר. רשות הדיבור לחבר-הכנסת אפרת, אחרון המשתתפים בדיון זה.

אחרון אפרת (המערך):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, כבוד השר, אני לוקח את רשות הדיבור בסעיף זה קודם כל בגין המצב הרעוע והאומלל של נושא הבתים המשותפים במדינתנו.

שר-המשפטים ח. י. צדוק :

אני יודע שבמסגרת משרד השיכון, בעידודו ובהדרכתו, פועלת האגודה לתרבות הדיור, העושה עבודה חשובה, והייתי רוצה שחברי הכנסת ילמדו יותר על הפעולה החיובית מאוד — — —

יוסף תמיר (הליכוד) :

חלק מחברי הכנסת מכירים ומוקירים את העבודה.

שר-המשפטים ח. י. צדוק :

אני שמח מאוד, חברי-הכנסת יוסף תמיר, שאתה מציין את העבודה הזאת. ראוייה העבודה של האגודה הזאת, והעידוד הניתן לה על-ידי משרד השיכון, להוקרה.

אנחנו לא יכולים לשנות את סדרי הבנייה שלנו. כלומר, אנחנו לא יכולים לעבור לשיטה של בתים בודדים. אנחנו חייבים להמשיך, וככל שהזמן עובר נעבור לבתים משותפים יותר גדולים, באין ברירה ובאין מבוס. את התרבות של הדיור ואת תרבות היחסים צריך לטפח בשיכונים ציבוריים הנבנים על-ידי חברות ציבוריות. זו חובתן הציבורית של החברות הציבוריות שהן, כבעלים או כמי שהיו בעלים או כמי שחייבים חובה כלפי המשתכנים שלהן, מוכרות דירות — שידאגו ויעשו את הסידורים הדרושים להקמת ועד, לקיומו של ועד ולמימון פעולתו של הוועד.

אבל החוק שאנחנו דנים בו הוא פרק בחוק המקרקעין, וכל מהותו של החוק: בעוד שעד שהתקבל חוק בתים משותפים בישראל לא ניתן היה לרשום יחידה בבית משותף כנושא לבעלות נפרדת, החידוש בחוק היה שאדם נרשם בלשכת המקרקעין, בטאבו, כבעל דירה מסוימת. זה היה החידוש של החוק.

כיום המצב הוא שהחוק חל רק על הבתים המשותפים הרשומים, שהם מיעוט, יש כלים שהחוק חייב לספק להקמת ועד, לסמכותו של ועד, לזכותו להטיל חובה על כלל הדיירים לקיום השירותים המשותפים. — —

אהרן אפרת (המערך) :

החוק הוא פיקטיבי, אין מי שיבצע אותו.

שר-המשפטים ח. י. צדוק :

— — — וכן לשיפוט משמעויות וליישוב סיכסוכים בין שכנים.

חבר-הכנסת אפרת, לגבי 150,000 יחידות דיור, שהן היום בתים משותפים רשומים, כלומר, שחל עליהן החוק כיום, ורק על אלה הוא חל כיום, החוק איננו פיקטיבי, השיפוט איננו פיקטיבי. החוק איננו חל היום על 75% מכלל הבתים המשותפים, על אותם 450,000 שאינם בתים משותפים רשומים, ולא נוכל להסדיר את הדבר בבת-אחת, כפי שהסברתי בדברי הפתיחה שלי. אבל יש לנו תכנית להביא את 450,000 היחידות המשותפות לאותו מצב, שהוא אמנם לא שפיר ולא אידיאלי, אבל הוא מניח את הדעת באופן מינימאלי באותם בתים משותפים שהם משותפים רשומים. זו המטרה של החוק, והחוק הזה איננו חוסם בפני משרד השיכון שום פעולה להגברת תרבות הדיור, בין באמצעות האגודה ובין בדרך אחרת, כגון באמצעות פעולה של החברות הציבוריות.

את המפתח — ושלום-על-ישראל. אחר כך הדיירים מתרוצצים עם עצמם ואין בכוחם לפתור את הבעיות בלי פיקוח מרכזי.

מרבית הבתים המשותפים לאחרונה הם רבי-קומות, ויש בעיות של מעליות, חימום מרכזי, תאורת מדרגות ואחזקת חדר מדרגות, החצר והגינות. יש בעיות חברתיות של מיוג גלויות, של יחסים עדתיים בתוך הבית. והמצב הולך ומסתבך. יש לי כאן רשימה שלמה של טענות שהגיעו אלי בחודשים האחרונים: כאן פיצוץ צינור-ביוב ושם עקירת מיתקן של תאורה בחדרים המדרגות, או קילקול מעליות, ובמקרים רבים לא מצליח חים לפתור את הבעיה ביחסים שבין הדיירים לבין עצמם. אנחנו יודעים שהרכב הדיירים איננו הומוגני היום. יש בתים שאנשים בהם יכולים להשלים עם חדר מדרגות חשוך במשך חודשים, ואינם מוכנים להשתתף בהוצאות חקון. ואכן, נאמר בסקר אחד: המיתקנים המשותפים אינם מוחזקים כהלכה, בעלי זרוע מתעלמים מחובותיהם, והבית המשותף הופך למשכן אנשים הסולדים מן איש מרעהו, והבעיות מחריפות. יש בעיות של דעות קדומות בין דיירים. וזמתחילה בריחה מהבתים הגדולים למבנה קטן יותר והומוגני יותר מבחינה עדתית.

כבוד שר המשפטים, ההצעה שאתה הבאת כאן היום איננה פותרת את הבעיה המרכזית, החברתית והארגונית-מינהלית של אחזקת הבתים המשותפים. אינני יודע לתת עכשיו פתרון. אבל הבעיה שאני רואה אותה כמרכזית היא קודם כל בעל-בית אחד, לא מבחינה משפטית בלבד ולא מבחינה הבעלות על הקרקע בלבד, אלא בעל-בית שיש לו יחס מקצועי וענייני לבעיית הבנייה ולבעיית התחזוקה. ולדעתי, שר המשפטים בעצמו צריך ליוזם בהודמנות חקיקת החוק הזה, לפני הבאתו לקריאה שנייה ושלישית, דרך להעביר את חוק הבתים המשותפים למשרד השיכון. משרד השיכון הממונה על הבנייה בארץ, יש לו כלים מתאימים ולא יסתפק במוסד של "המפקח" בלבד המופיע בחוק הקיים. כולם יודעים שהמפקח הממונה היום על עניין הבתים המשותפים הוא כתובת פיקטיבית. מנסים לתת לו הפעם יותר כוח וסמכות, אבל למעשה זוהי כתובת פיקטיבית היום. אני חושב שהמשרד הנכון במדינה, שיש לו הכלים המתאימים מבחינה מקצועית ומבחינה פיקוח כללי על מערכת השיכונים במדינה, הוא משרד השיכון, ובהתאם לכך לתקן את תיקון מס' 5.

הי"ד מ. שחל :

רשות הדיבור לשר המשפטים.

שר-המשפטים ח. י. צדוק :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, נדמה לי שחבר-הכנסת אפרת עירבב בדיון זה שני דברים שונים לגמרי.

יש לנו במדינה הזאת בעיה של תרבות דיור ושל תרבות יחסי שכנים בבתי משותפים. זאת לא בעיה שניתן לפתור אותה על-ידי חקיקה, על-כל-פנים לא על-ידי חקיקה בלבד.

יוסף תמיר (הליכוד) :

נכון.

— חוק המקרקעין (תיקון מס' 5) (צדוק, שחל); מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת (שחל, יעקבסון); שאילתות ותשובות (שחל, בגין, פרס, לורינג) —

את חוק המקרקעין (תיקון מס' 5) תשל"ו—1976, לוועדת החוקה, חוק ומשפט, להכנה לקריאה שנייה ושלישית. אני מעמיד את ההצעה להצבעה.

הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת חוק המקרקעין (תיקון מס' 5), תשל"ו—1976, לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

ריות, המקימות את הרוב המכריע של בתים משותפים בארץ.

אני מבקש להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר מ. שחל:

חברי הכנסת, יש הצעה אחת בלבד — להעביר

ח. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

לדיון מוקדם: חוק שכר חברי הכנסת (תיקון), תשל"ו—1976, מטעם חברי הכנסת: חמד אבו רביעה, אליעזר אבטבי, אהוד אולמרט, עדיאל אמוראי, יעקב ז'אק אמיר, שמחה ארליך, מטילדה גז, עמוס הדר, מנחם הכהן, בן-ציון חלפון, יגאל כהן, מאיר כהן, דוד לוי, שלום לוי, אמנון לוי, בועז מואב, יצחק נבון, אורה נמיר, מאיר פעיל, יעקב פרנק, יצחק פרץ, אליעזר רונן, זלמן שובל, חביב שמעוני ויוסי שריד.

היו"ר מ. שחל:

זו עצומה ולא הצעת חוק.

היו"ר מ. שחל:

נשמע עתה הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

סגן מזכיר הכנסת ש. יעקבסון:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע כי הונחו היום על שולחן הכנסת:

לקריאה שנייה ושלישית: (1) חוק מילווה פיתוח (תיקון מס' 15), תשל"ו—1976; (2) חוק לתיקון פקודת מס ההכנסה (תיקון מס' 3), תשכ"ג—1963 (תיקון מס' 3), תשל"ו—1976; (3) חוק נכסי נפקדים (פיצויים) (תיקון), תשל"ו—1976. חוקים אלה החזירה ועדת הכספים.

ט. שאילתות ותשובות

בכפר אבו-סנאן השתמשו בכלי נשק חדישים ומתוחכמים שהגיעו לידי צה"ל זה לא מכבר, כמו טילי כתף ונשק אנטי-טנקי.

רצוני לשאול:

1. באילו כלי נשק השתמשו הצדדים היריבים בכפר אבו-סנאן?

2. האם הם החזיקו נשק זה ברשות?

3. אם לא — האם חקר צה"ל כיצד הגיע נשק זה לידי תושבי אבו-סנאן?

4. מה היו תוצאות החקירה?

5. אילו צעדים ננקטו נגד מחזיקי הנשק שלא כחוק?

6. אילו צעדים נוקט צה"ל כדי שכלי נשק הנמצאים ברשותו לא יגיעו לידי מי שאינו זכאי לכך?

שר-הבטחון ש. פרס:

1. בחקירת אבו-סנאן עשו הצדדים המעורבים שימוש בטיילי נ"ט מסוג "לאו", בפצצות רג"ט, ברימוני יד, בתמ"ק עוזי וברובי קאלאשניקוב.

2. התשובה שלילית.

3—5. חקירה יסודית נערכה על-ידי רשויות צה"ל, אך למרבה הצער לא נתגלו עד כה הנסיבות שבהן הגיעה התחמושת לידיהם של תושבי אבו-סנאן. נמסר לי, על-ידי היועץ המשפטי למערכת הבטחון, כי בבית-המשפט המחוזי בחיפה מתנהל משפט נגד אחד-עשר

היו"ר מ. שחל:

אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: שאילתות ותשובות. שר הבטחון ישיב על 17 שאילתות.

מנחם בגין (הליכוד):

מדוע לא 18, ח"י?

היו"ר מ. שחל:

חבר הכנסת בגין, אם יש לך שאילתה בעל-פה, ושר הבטחון יסכים לענות — — —

מנחם בגין (הליכוד):

אני יכול להוסיף: מה יהיה על הקיצוץ של תקציב הבטחון? זו שאילתה רצינית מאוד.

היו"ר מ. שחל:

אדוני השר, אני יכול להסב את תשומת-לבך לכך שאתה יכול לצרף את התשובה לפרוטוקול אם השואל איננו באולם, או להשיב עליה בעל-פה.

שר-הבטחון ש. פרס:

אדוני היושב-ראש, קודמך יעץ לי להשיב על השאי-לתה, ואני אכבד את עצותי.

4729. הימצאות כלי נשק מצה"ל בידי חמולות

בכפר אבו-סנאן

חבר הכנסת ש. לורינג שאל את שר הבטחון ביום י"א בטבת תשל"ו (15 בדצמבר 1975):

נמסר בעתונות שהצדדים בריב שבין חמולות

4754. חקירה כעניין תאונה שקרתה בשעת אימונים בצה"ל

חבר-הכנסת א. לבנבראו שאל את שר הבטחון ביום י"ז בטבת תשל"ו (21 בדצמבר 1975):

הנני שואל:

1. מה מסקנות הוועדה שמונתה על-ידי שלטונת צה"ל לחקירתה ובדיקתה של תאונה חמורה שקרתה בסיני כאשר שלושה חיילים איבדו כל אחד רגל כתוצאה מכניסה לשדה מוקשים בשעת אימונים?

2. מה הצעדים שננקטו נגד האחראי או האחראים לתאונה חמורה זו?

3. מה הצעדים שנקט משרד הבטחון כדי שמקרים דומים לא יישנו בעתיד?

שר-הבטחון ש. פרס:

1—3. בעקבות התאונה נערכו חקירות מקיפות על-ידי גורמי צה"ל, ובהם ועדת חקירה שמונתה לכך וכן המשטרה הצבאית החוקרת. הואיל והמדובר בבעיות סבוכות ובמספר ניכר של בעלי תפקידים, נוקטים עדיין החוקרים להשלמת החקירה. משייטתם בקרוב חומר החקירה יוחלט על הצעדים המשפטיים שיינקטו, בהתאם לממצאים, נגד האחראים-לכאורה לתאונה.

בינתיים הוצאו על-ידי צה"ל הנחיות המיועדות למנוע הישנותם של מקרים מצערים מעין אלה.

4768. הימצאות כלי נשק מצה"ל בירי משפחת בכפר אבו-סנאן

חבר-הכנסת ד. קורן שאל את שר הבטחון ביום י"ט בטבת תשל"ו (23 בדצמבר 1975):

ביום 2 לדצמבר 1975 נורו לעבר בית משפחת אל-שייך, בכפר אבו-סנאן שבגליל המערבי, רימונים וטילים, ונפגעו אנשים ובתים בכפר. הפירסומים אומרים שכלי נשק אלה היו ממחסני צה"ל.

אודה לכבודו אם ישיב לי:

1. האם נחקר הנושא במסגרת צה"ל?

2. האם הוכח שהטילים והרימונים נגנבו מצה"ל?

3. האם נתפסו הגנבים ונשפטו?

4. האם ננקטו אמצעים לבל יוברח נשק מכל סוג שהוא ממחסני צה"ל?

שר-הבטחון ש. פרס:

1—4. חבר-הכנסת הרב שלמה לורינץ הגיש שאי-לחה זהה ותשובתי מהיום על שאילתתו, מס' 4729, עונה גם על שאילתה זו.

4770. חקירה כעניין תאונה שקרתה בשעת אימונים בצה"ל

חבר-הכנסת פ. גרופר שאל את שר הבטחון ביום י"ט בטבת תשל"ו (23 בדצמבר 1975):

בתאריך 16 בדצמבר 1975 פורסמה בעתון "ידיעות אחרונות" ידיעה על-אודות שלושה חיילי צה"ל שעלו בשעת אימונים על שדה מוקשים ורגלם נקטעה.

גאשמים הקשורים בפרשה זו והמואשמים בעבירות שונות, ובהן נסיון לרצח, נשיאת נשק, קשירת קשר, וכיוצא באלה. המשפט טרם נסתיים.

6. בתשובתי על שאילתת חבר-הכנסת אמנון לין, מס' 5041, פירטתי את הפעולות שעושה צה"ל למניעת גניבות נשק ממיתקניו.

4734. פרשת ההתנחלות של אנשי "גוש אמונים" ליד סבסטיה

חבר-הכנסת מ. פעיל שאל את שר הבטחון ביום י"ב בטבת תשל"ו (16 בדצמבר 1975):

אבקש מאת כבוד שר הבטחון להשיב לי על השאלות הבאות, הנוגעות לפרשת התנחלות אנשי "גוש אמונים" בתחנת הרכבת התורכית ליד סבסטיה:

א. מה ההסבר של כבוד השר, לכך שצה"ל לא גילה את טורי המתנחלים, לא חסם את דרכם ולא מנע מהם את הגישה אל תחנת הרכב הנ"ל?

ב. האם נעשה תחקיר על רשלנות זו של גורמי צה"ל והאם הועמד מישוהו לדין על רשלנותו?

ג. בין המתנחלים המפגינים הסתובבו אנשים לא מעטים כשהם נושאים נשק אישי המסופק, בדרך כלל, על-ידי רשויות צה"ל. מי נתן למתנחלים אישור לשאת נשק בשטחים המוחזקים?

ד. האם ננקטו צעדים משמעותיים נגד חיילים לובשי מדים שהשתתפו בהפגנת ההתנחלות, דוגמת אותה חיילת שניגנה באקורדיון?

ה. מדוע לא הועמד אלוף פיקוד מרכז, אלוף יונה אפרת, לדין על רשלנותו במניעת מעשה ההתנחלות ועל הצטרפותו ההפגנית למתנחלים, עם משפחתו, במוצאי-שבת 6 בדצמבר 1975?

שר-הבטחון ש. פרס:

א—ב. הפקודה שכוחות צה"ל פעלו על-פיה היתה לחסום כבישים ראשיים כדי למנוע הבאתו של ציוד כבד למקום. פקודה זו בוצעה כהלכה.

ג. כידוע מצוי בידי אנשי מילואים רבים נשק, וזאת כחלק ממערך בטחון הפנים במדינה. הרשות בידי אנשי מילואים אלה לשאת נשק גם בשטחים המוחזקים.

ד. לא ידוע לרשויות צה"ל על חיילים, לובשי מדים, שהשתתפו בהתנחלות. מפיקוד המרכז נמסר לי כי נגנת האקורדיון לא היתה חיילת.

ה. בהתנהגותו של אלוף פיקוד המרכז לא היה כל דופי.

הי"ר מ. שחל: רשות לשאלה נוספת לחבר-הכנסת פעיל.

מאיר פעיל (מוקד):

כבוד השר, מה המעמד הנוכחי של מתנה המתנחלים בקדום מנקודת מבטה של ממשלת ישראל?

שר-הבטחון ש. פרס:

זה מתנה עבודה ארעי, והממשלה עומדת להציע לשוכנים בו לעבור למקום אחר.

לרכוש מארצות-הברית נשק חדיש בסכומים המסכמים במיליארדים רבים של דולרים.

נוכח ההשלכות העוללות להיות מכך על בטחונה של מדינת ישראל רצוני לשאול:

1. האם מוצבות יחידות של הצבא הסעודי בסוריה?
2. אם כן — מה גדלן וטיבן?
3. האם מוצבות יחידות של הצבא הסעודי בירדן?
4. אם כן — מה טיבן וגדלן?
5. האם יחידות אלה מצוידות בנשק אמריקני?
6. מה היתה תגובת ישראל בפני ממשלת ארצות-הברית על עיסקת הנשק העומדת להיחתם בין סעודיה לארצות-הברית?

שר-הבטחון ש. פרס:

1, 3. התשובה חיובית.

2, 4. בכל אחת משתי הארצות היקף הכוח הוא חטיבת חי"ר מתוגברת באלמנטים של תותחים, שריון וצנחנים.

5. התשובה חיובית.

6. לממשלת ארצות-הברית הובהרה עמדתנו השלילית בנדון.

5471. השלט שעל קיר המפעל למשקאות קלים בעזה

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר הבטחון ביום כ"ז באדר ב' תשל"ו (29 במארס 1976):

עברתי אתמול בעזה וראיתי את מפעל המשקאות הקלים "סון אפ" מקשט את חזית המבנים בשלט חדיש ומאיר עיניים: Seven Up bottling Co. of Gaza, Palestine. פירוש שלט עדכני זה הוא שהמפעל רואה, ומפנין, שהשטח הוא מהבחינה המדינית שייך ל"פלש-תינ". שלט זה חודש מקרוב.

בקשר לכך אודה לשר אם ישיב לי:

1. האם השלט האנטי-ישראלי הזה הותר על-ידי הרשות המקומית לחוק?

2. האם השר משלים עם נוהג כזה של שילוט מופגן נגד ישראל?

שר-הבטחון ש. פרס:

1—2. השלט היה קיים עוד מלפני כניסת כוחות צה"ל לאזור רצועת-עזה. בשנת 1973 התפרקה החברה הקודמת, ונרשמה חברה חדשה, ושם המפעל שונה רשמית תוך השמטת המלה "פלשתינ" מהשם הרשמי של החברה.

מאז שונו בהתאם לכך הניירות הרשמיים של החברה וכן ההדפסה על בקבוקי המשקה החדשים, אך השם שהיה על הקיר בחזית המפעל נותר כמקודם, כאשר הקיר נצבע מחדש.

אבקש להשיב לי:

מה בדעתו של כב' השר לעשות לשם מניעת הישגותם של מקרים כגון אלה?

שר-הבטחון ש. פרס:

חבר-הכנסת אברהם לבנבראון הגיש שאלתה וזה ותשובתי: מהיום על שאלתה שלו, מס' 4754, עונה גם על שאלתך.

4888. בנייה בלתי-חוקית ביהודה ובשומרון

חבר-הכנסת ע. נוף שאל את שר הבטחון ביום ט' בשבט תשל"ו (11 בינואר 1976):

בראיון עם השר ב"מעריב" מיום 26 בדצמבר 1975 מצוטט כבוד השר במשפט: "אם שאנו באים בטענות על התנחלות יהודית בלתי-מאושרת, אנו מעלימים עין מבנייה לא חוקית בגליל, ביהודה ובשומרון, על-ידי הערבים".

אבקש להשיב לי:

1. האם נכון הציטוט?

2. האם נכונות הטענות?

3. אם כן — מה מספר המבנים שנבנו בבנייה לא-חוקית בגליל, בנגב, ביהודה ובשומרון על-ידי הערבים?

4. מה הסיבות להעלמת עין זו מבנייה בלתי-חוקית?

שר-הבטחון ש. פרס:

1—4. בתשובתי אתייחס לשטחי יהודה והשומרון בלבד (המידע על המתרחש בנגב ובגליל נמצא בידי משרד הפנים):

אישורי בנייה מוענקים בשטחים על-ידי ועדות לתיכנון ובנייה הפועלות ליד העיריות ו/או המועצות המקומיות. על-פי הנתונים של עבודת פקחי הבנייה בשנת 1975 התחילו בבניית 711 בתים ללא רשיון. לאחר שהתרו בבונים ללא רשיון ולאחר שאלה מילאו אחרי הוראות החוק הוענקו ל-538 מהם רשיונות תוך כדי בנייה. לגבי 67 מבנים הוגשו תביעות לבתי-משפט. הטיפול בקשר ל-106 מבנים טרם הסתיים.

הי"ר מ. שחל:

רשות לשאלה נוספת לחבר-הכנסת עקיבא נוף.

עקיבא נוף (הליכוד):

האם מוכן כבוד השר להבטיח שגם ל-538 יהודים יינתנו רשיונות כאלה לבנייה ביהודה ובשומרון?

שר-הבטחון ש. פרס:

אני רוצה להבטיח לשואל הנכבד שאין לי כל כוונה להפלות יהודים לרעה.

5324. עיסקת הנשק בין סעודיה וארצות-הברית

חבר-הכנסת ש. ארבל-אלמוזלינו שאל את שר הבטחון ביום א' באדר ב' תשל"ו (3 במארס 1976):

בעתונות פורסם על כך שממלכת סעודיה עומדת

5. האם היו חריגים בהתנהגותם של החיילים בשלושת המקרים הנ"ל, ומה היו המעשים החריגים בכל מקרה?

6. האם האשמים במעשים החריגים באו על עונשם, ומה העונש שקיבלו?

שר-הבטחון ש. פרס:

1-6. רק במקרה אחד מתוך שלושת המקרים הסתיימה החקירה והוגש כתב-אישום לבית-דין צבאי נגד קצין בדרגת רב-סרן. בשני המקרים האחרים טרם הסתיימה החקירה. יוצא, על כן, כי רק במקרה האמור נקבע, בשלב זה, כי היה לכאורה מעשה חריג.

היח"ר מ. שחל:

רשות לשאלה נוספת לחבר-הכנסת לבנבראון.

אברהם לבנבראון (הרשימה הקומוניסטית החדשה): כבוד השר, האם יש לך הערכה מתי החקירה תסתיים?

שר-הבטחון ש. פרס:

כבוד חבר-הכנסת, העניין נמצא בהליך משפטי, ואין זה נהוג שהורוע המבצעת תורו את הורוע המשפטית.

5534. מעמדו של עוזר שר הבטחון

חבר-הכנסת ז. שובל שאל את שר הבטחון ביום כ"ז בניסן תשל"ו (27 באפריל 1976):

בקשר למעמדו, מבחינה חוקתית, של מי שמכהן בתפקיד עוזר שר הבטחון אודה לכבודו אם ישיב לי:

1. האם ממלא תפקיד זה נחשב עובד מדינה מן המניין וחלים עליו, בין היתר, כללי התקשי"ר?

2. לעובדי המדינה אסור, כידוע, לעסוק בפעילות פוליטית אקטיבית. האם חלה הגבלה זו גם על בעל התפקיד הנ"ל?

שר-הבטחון ש. פרס:

1-2. בתחום לחוזה העסקתו של ממלא התפקיד הנזכר בשאלתה חלות עליו, בין היתר, הוראות התקשי"ר שהן בתוקף לגבי כל המועסק בחוזה מיוחד בשירות המדינה, ובזה ההוראות העוסקות בפעילות מדינית, אשר מעוגנות אף בחוק.

5613. הפעלת הסמכות להוצאת צו גירוש

חבר-הכנסת י. בארי שאל את שר הבטחון ביום י"ז באייר תשל"ו (17 במאי 1976):

תקנה 112 (1) לתקנות ההגנה (שעת-חירום), 1945, מסמיכה את כבודו להורות בצו על גירוש כל אדם מישראל.

אבקש לדעת:

1. לגבי כמה אנשים הופעלה הסמכות האמורה מאז קמה המדינה ועד המלחמה של ששת-הימים?

2. לגבי כמה אנשים הופעלה סמכות הגירוש מאז המלחמה של ששת-הימים ועד היום?

3. מה הם השיקולים המנחים את שר הבטחון בהפעלת הסמכות ובהימנעות מהפעלתה?

רשם החברות הורה לבעלי המפעל למחוק את המלה "פלשתין". מהשלט, שכן מלה זו אינה חלק משמה הרשמי החדש של החברה.

5479. השיקולים הקובעים בהחלטת גירוש

אדמיניסטרטיבי

חבר-הכנסת י. בארי שאל את שר הבטחון ביום כ"ח באדר ב' תשל"ו (30 במארס 1976):

אבקש לדעת:

1. מה הם השיקולים המדריכים את כוחות הבטחון ואת הוועדה המייעצת, בראשות שופט צבאי, בהחליטם על גירוש אדמיניסטרטיבי של אדם אל מחוץ לתחומיה של ארץ-ישראל?

2. הקיימות הנחיות בנדון?

3. אם כן — מה הן?

שר-הבטחון ש. פרס:

1. המסגרת המשפטית הכללית לשיקוליהם של הגורמים המחליטים על גירוש, לרבות המפקד הצבאי והוועדה המייעצת, קבועה בתקנות ההגנה (שעת-חירום), 1945, שעליהם נערך גירוש במידת הצורך. תקנה 108 קובעת כי שר הבטחון או מפקד צבאי יפעילו סמכותם בנושאי גירוש, הגבלה, מעצר וכיוצא באלה רק אם סבורים הם "כי נחוץ או מועיל ליתן את הצו לשם הבטחת שלומן של הציבור, הגנתה של ישראל, קיומו של הסדר הציבורי או דיכויים של התקוממות, מרד או מהומה".

2-3. בהתאם לאמור בתקנה, ונוכח העובדה שגירוש הוא צעד חריג ויוצא-דופן, שוקלות הרשויות המחליטות את שיקוליהן תוך בדיקה קפדנית ומדודקדת של כל מקרה לגופו.

5491. החקירה של שלושת מקרי מוות בעת

ההפגנות בגדה

חבר-הכנסת א. לבנבראון שאל את שר הבטחון ביום כ"ט באדר ב' תשל"ו (31 במארס 1976):

בעתון "ידיעות אחרונות" מיום ג', 30 לחודש, פורסמה כתבה מאת איתן חבר ותופיק חורי, תחת הכותרת: "פתחה חקירה בטחונית בעקבות מות שלושה ערבים בדיכוי ההפגנות בגדה". המקרה הראשון היה מות הילד בן ה-11 מאב-דיס, שנפצע מיריות חייל שנסע בטרמפ; במקרה השני נפטר תושב חברון, לאחר שנעצר; במקרה השלישי נפטר תושב העיירה סלפית.

הנני שואל:

1. האם נסתיימה החקירה של שלושת המקרים האלה?

2. מה העלתה החקירה בקשר למותו של הנער בן ה-11?

3. מה העלתה החקירה בקשר למותו של תושב חברון, שנפטר לאחר שנעצר?

4. מה העלתה החקירה בקשר למותו של תושב העיירה סלפית?

עות שלפני הגשת השאלתה, כלומר לפני 19 במאי 1976, נהרגו 6 אנשים ולא 16 כאמור בשאלתה. אין כעמנו מצטער על כל הרוג, ובעניינים אלה מוטב לדייק. אשר לשאלות:

1-2. כן.

3-5. בחלק מהמקרים החקירה טרם הסתיימה. במקרים שבהם הסתיימה החקירה נקטו הליכים משפטיים שטרם הסתיימו.

6. הפתיחה באש לצורך פיזור הפגנות אסורה, והיא מותרת רק במקרה של הגנה עצמית מפני סכנה לחיים ולהצלחת חיי אדם.

5724. עודף הנכנסים על היוצאים דרך גשרי הירדן

חבר-הכנסת ע. נוף שאל את שר הבטחון ביום ב' בסיון תשל"ו (31 במאי 1976):

הובא לידיעתי כי מספר הנכנסים לארץ-ישראל באמצעות גשרי הירדן עולה על מספר היוצאים ממנה דרך אותם גשרים.

אודה לכבודו אם ישיב לי:

1. כמה נכנסים מול כמה יוצאים דרך הגשרים היו בכל אחת מן השנים 1967—1976?

2. האם נערך מעקב היכן התיישב העודף המספרי של נכנסים על היוצאים?

3. האם נבדקת האפשרות כי תושבים מיהודה, משומרון ומרצועת-עזה מתיישבים בשטחי ישראל שבתחום הקו הירוק?

4. אם כן — מה ההערכות המספריות של נדידה זו?

שר-הבטחון ש. פרס:

1. תוקף הרשיון של המבקרים הוא, בדרך כלל, לשלושה חודשים. הרשיון אינו מותנה בסיום שנה קאלנדארית, לכן מאזן הנערך בסוף שנה מראה נכונה רק את מספר המבקרים, ולא את מספר העתידים לצאת בתום תוקף הרשיון, ולהלן המספרים:

ב-1968 — נכנסו 17,300, יצאו 17,000; ב-1969 — נכנסו 22,315, יצאו 22,000; ב-1970 — נכנסו 53,402, יצאו 51,290; ב-1971 — נכנסו 106,438, יצאו 103,894; ב-1972 — נכנסו 152,809, יצאו 146,412; ב-1973 — נכנסו 108,922, יצאו 108,272; ב-1974 — נכנסו 137,189, יצאו 131,765; ב-1975 — נכנסו 130,524, יצאו 130,072; ב-1976 — עד אפריל נכנסו 12,723, יצאו 12,443.

בסך-הכל נכנסו בתקופה זו 741,622 ויצאו 723,148. סך-הכל עודף הנכנסים — 18,774. מספר זה כולל גם אנשים שבאו במסגרת איחוד משפחות, המאושר עלידי הרשויות המוסמכות בישראל.

2. אין מספרים אלה מוכיחים שיש "התיישבות" של מבקרים, ומכאן שאין צורך במעקב מיוחד.

3-4. אפשרות כזאת אינה קיימת.

4. האם החליט כבודו להגביר את השימוש בסמכות הגירוש נוכח אירועי החודשים האחרונים משני העברים של הקו הירוק?

שר-הבטחון ש. פרס:

1-3. הסברתי את הנושא בתשובתי מהיום על שאלתך מס' 5479.

4. התשובה שלילית. כל הפעלה של סמכות זו, בהיותה צעד חריג ויוצא-דופן, תישקל בקפידה לגופה, ככל שיהא בה צורך, עליידי כל הגורמים הנוגעים בדבר, בהתאם לחוק ולסמכויות.

5621. מניעת כניסתם בצה"ל

חבר-הכנסת מ. פעיל שאל את שר הבטחון ביום ב' באייר תשל"ו (18 במאי 1976):

אבקש מאת כבוד השר להשיב לי דבר על השאלות הבאות בענייני כניסתם בצה"ל:

א. באיזו מידה נכונה האינפורמציה, שהגיעה אלי, על פריטי ציוד רבים (כובעי פלדה, תחמושת רכב, מסמכים סודיים) שהתגלו לאחרונה בגלי אשפה צבאיים שונים ברמת הגולן?

ב. האם נתגלו תופעות כאלו גם במקומות אחרים?

ג. מה הם הצעדים שנקטו כבוד השר (ושלטונות צה"ל כדי למנוע תופעות כאלו בעתיד?

שר-הבטחון ש. פרס:

א — ג. אמנם נמצאו פריטי ציוד בביקורת שיגרתית, לאור הממצאים בוצעו ביקורות חוזרות והוצאו פקודות מחמירות לכל היחידות.

5660. השימוש בנשק חם בעת פיזור הפגנות על-ידי חיילים

חבר-הכנסת א. לבנבראון שאל את שר הבטחון ביום ב' באייר תשל"ו (20 במאי 1976):

בשמונת השבועות האחרונים נהרגו 16 צעירים ערבים, ביניהם ילדים ונשים, מיריות חיילים בעת פיזור הפגנות בשטחים הכבושים.

אבקש לדעת:

1. האם התנהלה חקירה בקשר לכל מקרה של שימוש בנשק חם בזמן פיזור הפגנות של תושבים ערבים בשטחים הכבושים או בשטח ישראל?

2. האם התנהלה חקירה במיוחד במקרים שבהם נהרגו ילדים בני 8 ו-11 שנים, נשים ונערות?

3. מה העלו החקירות?

4. האם האחראים למעשים אלה באו על עונשם?

5. אם כן, מה הוא העונש שקיבלו?

6. האם שר הבטחון מוכן לאסור את השימוש בנשק חם על-ידי חיילי צה"ל בזמן פיזור הפגנות של האוכלוסיה הערבית?

שר-הבטחון ש. פרס:

ההקדמה לשאלתה אינה מדויקת. בשמונת השבוע-

חוברת ל"ד, ישיבה ש"י

— שאילתות ותשובות (שחל, פרס, מ. פרידמן, ורדיגר); חוק שירות בטחון (תיקון מס' 12) (שחל, פרס) —

היו"ר מ. שחל :

רשות לשאלה נוספת לחברת-הכנסת גוף.

עקיבא גוף (הליכוד):

מה נעשה כדי למנוע את האפשרות הזאת, שכבוד השר דיבר עליה, של נדידה משטחי יהודה ושומרון אל פנים הארץ?

שר-הבטחון ש. פרס:

אם יהיה לנו צורך לבדוק, נערוך בדיקות. עד עכשיו הצורך הזה לא התעורר.

5725. ידיעה בדבר הימצאות כוחות צה"ל בדרום-אפריקה

חברת-הכנסת מ. פרידמן שאלה את שר הבטחון ביום ב' בסיון תשל"ו (31 במאי 1976):

גודע לי ממקור מהימן שמאות חיילי צה"ל בדרגות שונות נמצאים היום ביחידות צבא דרום-אפריקניות בבסיסים מרכזיים. מאותו מקור נאמר לי כי חיילים אלה מתפקדים כמדריכים, וגם משתתפים באופן פעיל באימונים.

שאלותי הן:

1. האם חיילי צה"ל נמצאים בדרום-אפריקה?
2. אם כן — מה היא מידת מעורבותם בצבא הדרום-אפריקני, ומה מספרם, דרגתם ותפקידם?
3. מה היא המדיניות העומדת מאחורי מעורבות ישראלית בצבא הדרום-אפריקני?

שר-הבטחון ש. פרס:

1—3. אין לידיעה שחר, אבל, אדוני היושב-ראש, במקרה זה ארשה לעצמי הערה נוספת. בטרם קיבלתי את השאילתה של חברת-הכנסת מרשה פרידמן פנו אלי סופרים של עתונות-חוץ ואמרו לי שחברת-הכנסת מרשה פרידמן עומדת להגיש לי שאילתה בכנסת. לא איכפת לי שחברי כנסת פונים קודם לעתונות-חוץ. אבל כאן יש השלכה לא נעימה לגבי מדינת ישראל, של ידיעה חסרת-שחר וחסרת-יסוד. אני מתפלא שעל דבר אינפורמטיבי, ולא פוליטי, חברת הכנסת — אולי היא לא אשמה בזה, אני מציין מה שתונאים אמרו לי — ניסתה לעשות רושם שיש כוחות צה"ל בדרום-אפריקה. אינני יודע בשביל מה.

מרשה פרידמן (תנועה סוציאליסטית עצמאית):

אדוני השר, השאילתה הוגשה —

היו"ר מ. שחל :

חברת-הכנסת, פרידמן, את רוצה לשאול שאלה נוספת?

מרשה פרידמן (תנועה סוציאליסטית עצמאית): כן.

היו"ר מ. שחל :

עליך להודיע או לבקש רשות לשאלה נוספת. רשות לשאלה נוספת לחברת-הכנסת פרידמן.

מרשה פרידמן (תנועה סוציאליסטית עצמאית): שאלתי היא, האם בכל זאת יש ישראלים בדרום-אפריקה שמתפקדים לתת הדרכה צבאית, והאם אנשי צבא דרום-אפריקה קיבלו כאן אימונים, ובאילו תפקידים?

שר-הבטחון ש. פרס:

מה שענית ליך בעינו עומד.

5752. דברי שר הבטחון בדבר

פתרון מדיני לגדה המערבית

חברת-הכנסת א. ורדיגר שאל את שר הבטחון ביום ג' בסיון תשל"ו (1 ביוני 1976):

בראיון ל"טיים" מסר שר הבטחון "כי הוא רואה פתרון מדיני לגדה המערבית בהקמת פדראציה שתכלול את ישראל, הגדה המערבית וירדן".

אודה לכבודו אם ישיב לי:

א. האם כבודו העלה הצעה מעין זו?

ב. אם כן — כיצד רואה כבוד השר אפשרות קיומה של מדינה יהודית בתוך פדראציה זו?

ג. האם נדונה הצעה מעין זו בממשלה?

ד. אם כן — האם היו החלטות כל שהן בכיוון זה?

ה. אם לא — האם כבודו מתכוון להציעה לפני הממשלה?

שר-הבטחון ש. פרס:

א—ה. לפי מיטב ידיעותי לא הוחלט בשום מסגרת רשמית על דמות הממשל לאחר שיושג שלום קבע.

לכשיתקיים דיון מפורט בנושא זה אעלה הצעתי באורח פורמאלי. עד אז אין זו אלא דעתי שלי.

י. חוק שירות בטחון (תיקון מס' 12), תשל"ו—1976 * (קריאה ראשונה)

שר-הבטחון ש. פרס:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מביא לפני הכנסת הצעת חוק שירות בטחון (תיקון מס' 12), תשל"ו—1976.

בסעיף קטן (א) לסעיף 16 לחוק הקיים נקבע:

היו"ר מ. שחל :

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: חוק שירות בטחון (תיקון מס' 12), תשל"ו—1976 — קריאה ראשונה. יביא את הצעת החוק שר הבטחון.

שנת 1958, ומדי שלוש שנים, מאז שנת 1958, מבי"אם אותו הדבר לפני הכנסת כדי לדחות מבלי-לש-נות. זה סימן מובהק לכך שמשוהו ביסודו של החוק טעון שינוי, וכדאי לעשות שינוי זה, כדי שלא נעמוד במצב שהכנסת מתקנת רק תיקונים אדי-הוק. ואומר מה אני מציע לשנות.

(חבר-הכנסת א. לין קורא קרי-את-ביניים)

בדרך כלל במקרים כאלה אני גוזר על עצמי לדבר לענין הנדון ולא לנצל את הבמה לפובליציסטיקה חפשיה.

אני חושב שהמונח "הכשרה חקלאית" מיותר. תקור-פה זו עברה. אני מבין את כוונת המחוקק בשנים 1949—1950 — אינני זוכר מתי נחקק הדבר — כאשר היינו מושפעים מרעיונות העבודה והאימונים. אני חו-שב שבמקום המונח "הכשרה חקלאית" צריך להיכתב בחוק: "הכשרה להתיישבות קיבוצית (חקלאית או תע-שייתית) או מושבית, או סיוע לעיריות פיתוח, או עבודה קהילתית במגזר טעוני הטיפוח". אם לא ניי-סחתי היטב, אני מבקש סליחה. אבל במקום המונח "הכשרה חקלאית" אני מציע משהו יותר כולל ועק-רני שעניינו, שאנשים במסגרת שירות החובה על-פי סידור חוקי, ואני מעדיף כאפשרות ולא כחובה, יופעלו בתפקידים לאומיים בנושאים אלה: הכשרה התיישבותית לקיבוץ או למושב, סיוע לעיריות פי-תוח, סיוע לעבודה קהילתית בקנה-מידה רציני במג-זרים טעוני טיפוח, ואולי בנושאים נוספים. לא חשתי עד הסוף.

אני מציע, איפוא, לתקן שני אלמנטים: במקום הכשרה חקלאית — משימות אזרחיות לאומיות יותר מקיפות. ובמקום לקבוע זאת קטגורית כחובה, לא-מור: כך וכך חודשים בתקופה זו וזו — להשאיר זאת פתוח. החוק צריך להעניק אפשרות להפעלת חיילים משירות חובה במשימות אזרחיות לאומיות, לכן אין צורך להאריכו או לחדשו אחת לשלוש שנים. חוקה שלטונית הבטחון שכאשר זה יהיה אפשרי, הם יעשו זאת. וכאשר נקצץ בתקציב, הם ישמחו לעשות זאת, בלי שנקבע שהדבר הכרחי. הכנסת צריכה לה-עניק, על-פי חוק, אפשרות לעשות זאת.

מתמיה כי דווקא הארכת שירות החובה לא הוב-אה לאישור הכנסת. חוק שירות חובה קובע כי שיי-רות החובה הוא שנתיים-וחצי, ורק על-פי תקנות ש-התקין שר הבטחון או הרמטכ"ל הוארך לשלוש שנים. אני חושב שצריך היה להביא זאת לאישור הכנסת, ואני חושב שהכנסת היתה צריכה להצביע שבתנאים הנוכחיים יהיה שירות החובה שלוש שנים.

התיקון השלישי שהייתי מציע: שיש לאפשר ביי-צוע תפקידים אזרחיים אלה, שהם בגדר משימות לא-ומיות, לא רק בשנים-עשר החודשים הראשונים של השירות, כפי שכתוב בחוק עד היום, אלא במשך כל השירות. ניתן לקבוע הסתייגות של זמן שהעבודה האזרחית תימשך תקופה שגלה על שנים-עשר חודשים; אולם הכנסת צריכה לקבוע שהדבר ייעשה לכל אורך השירות, במיוחד כאשר שירות החובה היום הוא ממושך יחסית. אנו צריכים איפוא לאפשר על-

"שנים-עשר החודשים הראשונים לשירותו הסדיר של יוצא-צבא יוקדשו בעיקרם, אחרי אימון צבאי רא-שוני, להכשרה חקלאית, כפי שייקבע בתקנות, אלא שלגבי יוצא-צבא שנשלח לשירות בחיל-האוויר או בחיל-הים רשאי שר הבטחון להורות שתקופת שיי-רותו המיועדת להכשרה חקלאית תוקדש כולה או מק-צתה באותו חיל".

סעיף קטן (ד) לאותו סעיף קובע: "עד יום א' בתשרי תשל"ז (25 בספטמבר 1976) רשאי שר הבטחון להורות, לגבי יוצא-צבא בגיל 18 או יותר, כי תקופת שירותו הסדיר המיועדת להכשרה חקלאית תידחה או תוקדש, על אף האמור בסעיף קטן (א), כולה או מקצתה, לשירות סדיר שאינו בגדר הכשרה חקלאית". החוק המוצע בא להאריך את התקופה שבה רשאי יהיה שר הבטחון להורות כי תקופת השירות המיו-עדת להכשרה חקלאית תידחה או תוקדש לשירות סדיר שאינו בגדר הכשרה חקלאית.

עד שנת 1958 היתה הוראה זו מוארכת בכנסת מדי שנה בשנה. משנת 1958 ניתנה ההארכה מדי שלוש שנים, ואנו מציעים גם הפעם הארכה לעוד שלוש שנים.

לאחר שנבחנו צרכי הצבא ומצבת כוח-האדם הצ-פיה למשך השנים הקרובות נראה כי אף בשלוש השנים הקרובות תהיה דרושה הסמכות לדחות את חובת ההכשרה החקלאית כדי להבטיח לצה"ל את כוח-האדם, מבין חיילי השירות הסדיר, הדרוש לשם ביצוע התפקידים הכרוכים בקיום משימות הבטחון שצ-ה"ל מופקד עליהן.

אין ההארכה המוצעת פוגעת בחברי הגרעינים ההתיישבותיים של הנח"ל, שחובת הכשרה חקלאית מוסיפה לחול עליהם מכוח החוק.

הנני מבקש להעביר את הצעת החוק לוועדת החוץ והבטחון של הכנסת, ולהביאה לקריאה שנייה ושלי-שית עוד במושב זה של הכנסת.

הי"ר מ. שחל:

אנו עוברים לדיון בהצעת החוק. הדיון הוא אישי במסגרת של עשר דקות לכל משתתף בו. רשות הדי-בור לראשון המשתתפים בדיון, חבר-הכנסת פעיל.

מאיר פעיל (מוקד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, עקרונית אני חושב שצריך לאשר את הבקשה של שר הבטחון. אבל בהזדמנות זו ששר הבטחון מביא את סעיפי החוק להארכה, אני רוצה להביע דעה עקרונית על סעיפים אלה, בחקוקה שוועדה מוועדות הכנסת, שהי-צעת החוק תועבר אליה — בין שתהיה זו ועדת החוץ והבטחון ובין שתהיה זו ועדת החוקה, חוק ומשפט — תיתן דעתה על הנושאים שאני מעלה, וכן יתנו דעתם עליהם כבוד השר ועוזריו השומעים את הדב-רים.

אנו עוסקים בסעיפי חוק שנחקק מיד לאחר מל-חמת העצמאות. אין זה נאה להשתמש במונח זה, אולם על חלק מסעיפים אלה אבד כלח. לפחות הייתי אומר שהם טעונים תיקון יסודי, ולא רק הארכה מדי שנים מספר. זה עשרים ושש שנים, מדי שנה, עד

6 חודשים לפחות. חוק זה חיוני כלקח ממלחמת יום-הכיפורים, כדי שיאומנו חיילי כל הדרגים בצבא הגנה לישראל, לרבות המינהלתיים, ויוכלו לעמוד בעומס מיב-צעי אובייקטיבי שעלול להיות מנת-חלקם במלחמה מודרנית. אני מדגיש את המלים "פעילות מיבצעית יזומה", כי איש אינו יכול לדעת אם טירון הנמצא בבה"ד 4 — וכולם יודעים בערך איפה זה — ייתקל באיזה מארבציק או במגע מיבצעי שאינו נובע מיד-מת יחידתו. החוק חיוני כדי לא לאפשר למפקדים לשלוח למערכה אנשים בלתי-מאומנים, בתירוץ או בעילה — זה לא משנה כרגע — של מצוקה בתג-בורות כוח-אדם.

הייתי מאוד רוצה ששלטונות צבא הגנה לישראל יידעו כי על-פי חוק הכנסת אי-אפשר להכניס חייל לפעילות מיבצעית או למערכה לפני שהוא עבר אימון בסיסי. אני יודע שמשך הזמן הוא בערך 6 חודשים. לא אעמוד על המקח — אם המומחים המעודכנים בצבא יגידו שמשך הזמן הוא 5 חודשים או אם יקום מאגידהוא ויטען שהוא 7 חודשים, על כך בוודאי לא אתווכח. אבל אני חושב כי בית המחוקקים של העם היושב בציון, זה הנותן את בניו לצבא, צריך לחוקק חוק אשר לא יאפשר למפקדים, שיש להם מצוקות ממצוקות שונות, להכניס חיילים לפעילות מיב-צעית לפני שהם עוברים את האימון האלמנטארי המכ-שיר אותם לעמוד במשימות ובאתגרי המלחמה.

אני מנצל את ההזדמנות שהוגש חוק דומה לכנסת לקריאה ראשונה ומבקש את האחראים לנושא זה להתייחס להצעותי במלוא כובד-הראש. אם אתם תגי-שו זאת כהצעת חוק נפרדת — אשמח מאוד; אני מוותר על ה"חוקה" שיש לי על הרעיון הזה. אם תמצאו דרך להגיש זאת בקריאה שנייה על-ידי שר-פור הצעת החוק הנוכחית — אשמח. אם תרצו ליוזם בעצמכם חוק כזה — אשמח מאוד; אם תרמו לי שאם אני אגיש הצעת חוק כזאת, היא לא תידחה על הסף — גם כן אשמח. על כל פנים, לפי דעתי הגיע הזמן שנושא זה יחוקק על-ידי הכנסת.

היוזר מ. שחל :

רשות הדיבור לשר-הבטחון, לרשונה.

שר-הבטחון ש. פרס :

אדוני הישבראש, כנסת נכבדה, אשר להערותי של חברי-הכנסת פעיל לגבי החוק המוצע כאן — הארכת התוקף — אני חושב שהן בהחלט במקומן, ומן הדין שהוועדה תדון בהן. זאת, בתנאי שלא נח-מיץ את התאריך של ספטמבר, כי אני חושש שאנו עלולים להיתקל בבעיות רבות של ניסוח ושל שא-לות בקשר למה כולל המונח "הכשרה". אם הזמן יאפשר זאת — הנושא ראוי לעיון ולדיון.

חבר-הכנסת פעיל "הגניב" שני נושאים בהזדמנות זו של הדיון בחוק בקריאה ראשונה. הנושא האחד — שירות חובה של 3 שנים. יכול להיות שהכנסת צריכה לדון בזה, אם כי העבירה חלק מסמכויותיה בתחום זה לוועדת החוץ והבטחון, וכידוע לך, חבר-הכנסת פעיל, הוועדה היא גם הגוף המאשר את משך השירות.

פי חוק העסקת חיילים בשירות חובה במשימות לא-מיות לתקופה שלא תעלה על שנים-עשר חודש; זאת במשך כל השירות ולא דווקא בשנים-עשר החודשים הראשונים.

נדמה לי כי אם הכנסת או הוועדה שתדון בה-צעת החוק תואיל בטובה לקבל את שלושת התי-קונים שאני מציע, נעשה שני דברים במכה אחת: נתקן חוק שהתיישן ונקבע הסדר שיאפשר למפקדים על הביצוע לא להטריח את עצמם להביא את החוק לאישור חוזר מדי שלוש שנים.

בהזדמנות זו הייתי רוצה להביע שתי משאלות נוספות, ועל אחת מהן כבר דיברתי, אמנם רק ברמז: אני חושב שנושא חשוב כמו משך שירות החובה, מן הראוי היה שיידון בכנסת ויקבל מעמד של חוק. היום, בפועל, משרתים שירות חובה במשך שלוש שנים. אני חושב שלמען הסדר הטוב ראוי היה שה-גושפנקה לכך תינתן על-ידי חוק הכנסת. לדעתי זה אפילו יותר חשוב מאשר הנושא שאנו דנים עליו היום.

משאלתי השנייה: הייתי מבקש שמשך הבטחון ידאג לחקיקה ברוח שאתאר להלן. אם הוא לא ייוזם — אני אנסה לעשות זאת, אבל הצרה היא שאם אני אזום, תדאג הנהלת הקואליציה להרמת ידיים אוטר-מאטית כדי להכשיל את יומתי, שהרי הדמוקראטיה הישראלית מושפעת לא במעט מהדמוקראטיה הסוב-ייטית. זה מרגיז אותי, אבל מה אני יכול לעשות כשלא דנים לגוף הדברים אלא על-פי זהותו הפו-ליטית-רעיונית של המציע. אינני אומר שכך נוהגים תמיד ובכל נושא, אבל בדרך כלל זה הנוהג הנקוט בכנסת. על כן באה הצעתי למשרד הבטחון — ויס-מוך עלי השר שאני מציע לאזרחים לחוקק חוק המפקח על אנשי צבא, כי נדמה לי שאני יודע על מה אני מדבר.

קיימת בעיה שמחמת מצוקת כוח-אדם בצה"ל רבים וטובים מחיילינו, גם בחילות המיבצעיים, ובעיקר בחי-לות המינהלתיים, אינם מקבלים אימון בסיסי ראוי לאדם לוחם במלחמה מודרנית. מי שיש לו אוזן בר-חנת ועין רואה, מי שעקב אחרי הדיווחים, אפילו הגלויים, שהגיעו אלינו בעיקר בימים הראשונים של מלחמת יום-הכיפורים, מי שראה איך התנהגו חיי-לינו בכמה מקרים במקומות שהיו קצת בעורף, בין בשדות תעופה ובין באותו מקרה — שהגיע, לצערי הרב, לכדי משפט ולכדי פירסום בעתונות — של שני סמלים, אנשי חימוש, שהגיעו למעון והתנהגו תה-נהגות הרחוקה מלפאר את שם ישראל בעמים — זהו סימפטום לעובדה שחיילים רבים אינם מקבלים אימון בסיסי.

בארצות-הברית קיים נוהג טוב בעניין זה, מקדמת-דנא — אינני יודע בדיוק ממתי: לפי חוק הקונגרס אסור להוציא חייל אמריקני אל מעבר לים לפני שהוא משרת 6 חודשים בצבא. על-ידי כך רצה הקונגרס לחייב את שלטונות הצבא לאמן את החייל כהלכה לפני שהוא נשלח למשימות מיבצעיות שונות.

אני חושב שהגיע הזמן לחוקק חוק של הכנסת ולקבוע שלא יוכנס חייל בצבא הגנה לישראל לפ-עילות מיבצעית יזומה לפני שעבר אימון בסיסי של

היו"ר מ. שחל :
 לפנינו הצעה אחת — להעביר את הצעת חוק
 שירות בטחון (תיקון מס' 12), תשל"ו—1976, לוועדת
 חוץ והבטחון, ואני מעמיד אותה להצבעה.

הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת חוק שירות בטחון
 (תיקון מס' 12), תשל"ו—1976, לוועדת החוץ
 והבטחון נתקבלה.

היו"ר מ. שחל :
 חברי הכנסת, תם סדר-היום. אנו נקיים את ישיבת
 הכנסת מחר, בשעה 11:00. ישיבה זו נעולה.

לא כן לגבי ההצעה האחרונה של חבר-הכנסת
 פעיל, כי או הכנסת כולה תצטרך להיכנס לכל הבעיה
 המפורטת של : מי מתאמן, מתי וכמה.

עם זאת ברצוני לומר לחבר-הכנסת פעיל כי הכלל
 היום בצבא הגנה לישראל — אם כי לא החוק —
 הוא שגם חיילים המשרתים ביחידות מינהלתיות עובדים
 רים אימון בסיסי ואימון שיאפשר להם הגנה עצמית
 ולעתים גם נטילת חלק במערכה. יתר על כן, גופים
 שלמים במערך המילואים, ששירותו עד עכשיו בתפקידים
 קידים מינהליים, עוברים הסבה לתפקידים קרביים.
 אנו ערים לנושא זה, כאחד מלקחי מלחמת יום-הכיפורים,
 ובודקים אותו ברצינות רבה.

אני מבקש להעביר את הצעת החוק לוועדת החוץ
 והבטחון, להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

הישיבה ננעלה בשעה 19:38.